

Rosenius og forsoningen

Flemming Kofod-Svendsen

pastor emeritus, ph.d., forh. folketingsmedlem og minister

kofodsvendsen@gmail.com

Resumé

Artiklen tager udgangspunkt i Rosenius' forståelse af syndefaldet, da det er baggrunden for hans beskrivelse af forsoningen. Artiklen udfolder så Rosenius' fremstilling af, hvordan Gud lagde alle verdens synder på Jesus, der døde stedfortrædende for hele menneskeslægten. Da opfyldte Jesus alle lovens krav for menneskeslægten og betalte hele menneskeslægtens gæld. Da var der sket fuld opfyldelse af alt, hvad menneskeslægten på grund af syndefaldet og arvesynden havde øvet mod Guds hellige retfærdighed. Derved var Guds vrede sonet og ophævet i Kristus. Da Jesus opstod påskemorgen overvandt han døden og besejrede Djævelen, så Djævelen ikke kan holde det menneske i sit fangenskab, der tager sin tilflugt til Kritis.

Keywords

Syndefald – Arvesynd – Offerdød – Opfyldelse af loven – Betaling af menneskeslægtens gæld – Soning af Guds vrede – Sejr over døden og Djævelen.

Artiklens formål

Formålet med denne artikel er at undersøge, hvordan Rosenius forstod og formidlede det bibelske indhold i ordet forsoning. Som indledning til artiklen vil jeg beskrive, hvordan Rosenius forstod syndefaldet og dets følger som baggrund for at udfolde Bibelens tale om forsoningen. Som metodisk

hjælp til at undersøge hvordan Rosenius forstod og formidlede det bibelske indhold i ordet forsoning, vil jeg inddrage Agne Nordlanders fem hovedmodeller for at forstå Jesu død på korset, som han beskriver i sin bog *Korsets mysterium*. Som kildemateriale for undersøgelsen vil jeg inddrage:

1. Seks artikler fra *Pietisten* 1842-1859, hvoraf tre er artikler, hvor hovedtemaet er forsoningen, og tre er artikler, der kan betegnes som almindelige opbyggelige artikler, for at undersøge hvilken plads forsoningen har i den type artikler.

2. Seks artikler fra Rosenius' gennemgang af Romerbrevet i *Pietisten* 1860-1866, hvor tre af artiklerne er udlægning af en forsoningstekst i Romerbrevet, mens tre af artiklerne er udlægning af andre teksttyper i Romerbrevet. Formålet er at undersøge hvilken plads forsoningen har i de forskellige teksttyper.

3. Seks prædikener af Rosenius fra *Pietisten* 1867-1868, hvor jeg har udvalgt prædikener fra de forskellige dele af kirkeåret, som er repræsenteret i prædikensamlingen. Også her er formålet at undersøge, hvilken plads forsoningen har i de forskellige prædikener.

4. Efter undersøgelsen af Rosenius' forståelse af forsoningen, kunne følgende korte version formuleres med ordene, at Jesus som menneskeslægtens stedfortræder har genoprettet alt 100 %, så når Gud ser verden gennem Kristus, da er alting lige så fuldkomment og perfekt, som det udgik fra hans skaberhånd før syndefaldet. Denne korte konklusion pegede på Abraham Falks (1727-1776) sanglinje *Världen i Jesus rättfärdig är vorden*, der som bekendt har skabt debat og undertiden splid i rosenianske kredse. Derfor bringes som afslutning på undersøgelsen af Rosenius' forståelse af forsoningen hans artikel *Werlden i Jesu rättfärdig är vorden* fra *Pietisten* nr. 4 1862.

5. 25 sange af Rosenius publiceret i *Pietisten* 1842-1854. Eftersom jeg har analyseret 18 forskellige typer artikler af Rosenius, finder jeg, at 25 sange er et passende antal til at kunne vurdere teologien i hans sange i *Pietisten* og sammenligne hans teologi i hans sange med hans teologi i de forskelligartede artikler i *Pietisten*.

Indledning – om syndefaldets følger

For at forstå og tilegne sig Rosenius' tale om forsoningen, skal man først standse for syndefaldets dybt alvorlige og tragiske virkelighed. Denne virkelighed beskrev Rosenius i flere artikler i *Pietisten* i 1851, men også i en række andre artikler i *Pietisten*. I disse artikler var Rosenius klart inspireret af eller afhængig af Luthers kommentar til *Første Mosebog*. I artiklen *Såld under synden* (*Pietisten* nr. 7/1851) inddrog Rosenius også både Melanchthons *Den augsburgske Bekendelse* og Melanchthons

Apologi for Den augsburgske bekendelse. En sammenfatning af disse artikler af Rosenius kunne lyde som følger:

Da Gud skabte alting, satte han mennesket i centrum. Alt, hvad han skabte, skulle være til rigdom og skønhed for mennesket. Inden skabelsen af mennesket sagde Gud: "Lad os skabe mennesker i vort billede, så de ligner os (1 Mos 1,26). Det var den treenige Gud – Faderen, Sønnen og Helligånden – som skabte mennesket. Nu skulle den skabning skabes, som ikke alene skulle have et jordisk legeme, men også en udødelig sjæl, der skulle tages af Guds egen Ånd og dannes til et evigt samliv med Gud i himmelen. Da Gud nu i sin evige alvidenhed forudså menneskets fald og al den ødelæggelse og elendighed, som ville følge af syndefaldet, så ville han ikke slippe denne sin betydningsfulde skabning ud af sin skabende hånd, førend han først havde holdt et samråd, hvor Sønnen, det evige Ord, havde påtaget sig menneskets frelse. Da Sønnen sagde: Jeg vil frelse den menneskelige slægt, da sagde Faderen: Så vil jeg skabe den. "Lad os skabe mennesker i vort billede". Det er dette samråd eller frelsesråd, som Paulus beskriver med ordene: "Før verden blev grundlagt, har Gud i ham [Kristus] udvalgt os til at stå hellige og uden fejl for hans ansigt i kærlighed. I sin gode vilje forudbestemte han os til barnekår hos sig ved Jesus Kristus til lov og pris for hans nådes herlighed, som han har skænket os i sin elskede søn. I ham har vi forløsning ved hans blod, tilgivelse for vore synder ved Guds rige nåde. Den gav han os i rigt mål med al visdom og indsigt ved at lade os kende sin viljes hemmelighed ud fra den gode beslutning, han selv forud havde fattet om den frelsesplan for tidernes fylde: at sammenfatte alt i Kristus, både det himmelske og det jordiske. I ham har vi også fået del i arven, vi som var forudbestemt dertil ved Guds beslutning; for han gennemfører alt efter sin viljes forsæt, så at vi kan blive til lov og pris for hans herlighed, vi som allerede forud havde sat vort håb til Kristus" (Ef 1,4-12). Peter udtrykte samme sag med ordene: "I ved jo, at det ikke var med forgængelige ting som sølv eller guld, I blev løskøbt fra det tomme liv, I havde overtaget fra jeres fædre, men med Kristi dyrebare blod som af et lam uden plet og lyde; dertil var han bestemt, før verden blev grundlagt, men han blev først åbenbaret nu ved tidernes ende af hensyn til jer, som takket være ham tror på Gud, der oprejste ham fra de døde og gav ham herlighed, så at jeres tro også er håb til Gud" (1 Pet 1,18-21).

Alt det øvrige blev skabt uden et sådant samråd alene på Guds almagts ord. Men om mennesket siges det: "Da formede Gud Herren mennesket af jord og blæste livsånde i hans næsebor, så mennesket blev et levende væsen" (1 Mos 2,7). Mennesket, skabt af Gud i Guds billede, blev omsluttet af Guds kærlighed, trofasthed og gavmildhed. Som skabt i Guds billede havde mennesket sande og rigtige tanker om Gud. Det indså klart Guds kærlige hjertelag mod det menneske, han havde

skabt, som til gengæld havde inderlig tillid til ham og var tryk og glad i fællesskab med ham. At være skabt i Guds billede betød, at dets sjæl var en levende og udødelig ånd, ligesom Gud er udødelig, og desuden havde evnen til at forstå, huske, tænke og drage slutninger om usynlige og åndelige ting, hvorved mennesket markant adskilte sig fra dyrene. Menneskets legeme var heller ikke underlagt døden og var tillige fri fra sygdom og smerte (Nordlander 2016, 67-68).

Gud gav mennesket fuldmagt til at være ansvarlige forvaltere over alt det skabte. Det var Guds plan og vilje, at mennesket skulle leve i et evigt og harmonisk fællesskab med sin Gud og skaber. Adam og Eva havde fra begyndelsen en fri vilje. Derfor blev de stillet på prøve, hvor liv eller død afhang af deres lydighed eller ulydighed. Da Gud satte mennesket på prøve, indtraf katastrofen, idet mennesket lyttede til Guds modstander Djævelen i stedet for at følge det, som Gud havde sagt. Man kan ikke afsætte Gud, uden at det får følger. Gud er Gud og i sidste ende kilden til ethvert menneskes eksistens. At bryde forbindelsen med ham er den største katastrofe. Mennesket bliver som en afplukket blomst uden kontakt med den kilde, der giver det liv. Og dermed er det kun et spørgsmål om tid, før det visner og dør. Syndefaldet fik store og alvorlige følger. Det udfoldede Rosenius blandt andet i *Pietisten* nr. 4-8 i 1851. Den første virkning af syndefaldet var, at den oprindelige uskyld ikke længere var til stede. Samtidig kom den onde samvittighed, som er syndens faste følgesvend. Adam og Eva skjulte sig for Gud, da han kom til dem i haven. Mennesket elsker ikke længere Gud. Det har ikke sin lyst i at gøre Guds vilje. "Der er ingen, der søger Gud" (Rom 3,11). Mennesket søger ikke Guds ære, men sin egen. Syndefaldet er årsag til al den ulykke, jammer og nød, al den synd og forbandelse, alle de bedrøvelser og smerter, som menneskeslægten lever under på jorden. Med synden kom døden. Først den åndelige død, den kom øjeblikkelig. Fra det øjeblik, faldet var sket, var menneskene "døde i deres overtrædelser og synder" (Ef 2,1). Den legemlige død kommer for ethvert menneske til sin tid. Den er en følge af frafaldet fra Gud. Først når alt er genoprettet, hedder det, at "Døden skal ikke være mere" (Åb 21,4). Den evige død, som følger efter den legemlige død for de mennesker, der ikke bliver frelst, er også en følge af faldet. Den kaldes i Bibelen "den anden død" (Åb 21,8). Om syndefaldets følger for menneskeslægten taler Paulus i Romerbrevet: "Synden kom ind i verden ved ét menneske, og ved synden døden, og sådan kom døden til alle mennesker, fordi alle syndede" (Rom 5,12).

Ligesom de gamle lærere i Guds rige talte Rosenius om arvesynd. "Se, jeg er født i misgerning" (Sl 51,7). Jesus siger: "Hvad der er født af kødet, er kød" (Joh 3,6). Med ordet "kød" menes ikke bare legemet, men hele mennesket med ånd, sjæl og legeme. Især tænkes der på vor medfødte onde, gudfjendske natur. "Kødets attrå er jo fjendskab imod Gud" (Rom 8,7). "Kunne der komme en ren af

en uren? Nej, end ikke én!" (Job 14,4). Vi fødes, som de Adams børn vi er, med arvesynd. Og med arvesynd følger arveskyld. Paulus sammenfatter situationen med ordene: "Af den enes fald fulgte fordømmelse for alle mennesker" (Rom 5,18). For vore synders skyld er vi under den hellige og retfærdige Guds vrede (Rom 1,18). Arvesynden fordømmer. Den vækker Guds vrede. Og Paulus siger et andet sted: "Af natur var vi vredens børn" (Ef 2,3).

Hvad er synd da? Synd er ikke bare noget negativt, det vil sige, det er ikke bare det, vi ikke magter og ikke formår, der er synd. Synden er ikke bare en svaghed hos os eller en ufuldkommenhed, som fører til dårlige handlinger. Nej, synden er noget *positivt* ondt: at vi er *imod* Gud. Ikke nok med, at vi ikke magter at gøre Guds vilje. Af naturen står mennesket Gud imod, som Paulus udtrykker det med ordene: "I var fjendske af sind" (Kol 1,21).

Den, som har fået syn for denne sandhed i Guds ord, er færdig med at vente noget godt af sig selv. Som Paulus siger det: "Jeg ved, at i mig, altså i mit kød, bor der intet godt" (Rom 7,18). Mennesket er fortabt i sig selv og har brug for at blive frelst. Men det kan ikke frelse sig selv. Det kan ikke engang præstere en aldrig så spinkel begyndelse til frelsen. Gud må gribe ind, Gud må tage sig af vor frelsessag. Hele frelsesværket er hans.

I Den Augsburgske Bekendelse, som Rosenius flere gange henviser til i *Pietisten*, læres det, "at siden Adams fald fødes alle mennesker, som er forplantet på naturlig måde, med synd, det vil sige: uden guds frygt, uden tillid til Gud og med begær, [og de lærer] at denne arvede sygdom eller last er virkelig synd, der også nu fordømmer dem, der ikke genfødes ved dåb og Helligånd, og pådrager dem evig død" (artikel II). Denne forklaring, som helt svarer til hvad Bibelen siger, bruger Rosenius ofte til at klargøre den kristne lære om menneskets syndige natur.

Guds vrede

Rosenius omtaler og beskriver flere steder i sine artikler Guds vrede. Her skal jeg prøve at samle hans undervisning om Guds vrede. Baggrunden for Guds vrede er hans totale afvisning af al synd og uretfærdighed, eller som Paulus udtrykker det: "Med dit hårde og ubodfærdige hjerte samler du dig vrede på vredens dag, da Guds retfærdige dom skal åbenbares" (Rom 2,5). Guds vrede er altid retfærdig. Hvis Gud havde lige så megen behag i det onde som i det gode, ville han så være en god Gud? Hvis Gud ikke handlede imod det onde i verden, ville han så være moralsk fuldkommen? Det er det, han gør i sine bud for eksempel det femte, sjette og syvende bud. Guds vrede i Bibelen er altid juridisk, det vil sige, at det er en vrede af den dommer, der administrerer retfærdigheden. Når Paulus taler om, at "Guds vrede åbenbares fra himlen over al ugudelighed og uretfærdighed hos mennesker,

der undertrykker sandheden med uretfærdighed" (Rom 1,18) og siger "Med dit hårde og ubodfærdige hjerte samler du dig vrede på vredens dag, da Guds retfærdige dom skal åbenbares" (Rom 2,5), så understreger Paulus, at Gud virkelig ønsker retfærdighed, og samtidig peger de ord af Paulus hos Rosenius hen på dommedag efter Jesu genkomst (Matt 25,31-46). Rosenius betonedede, at vrede hos Gud ikke kendetegner en sådan sindsbevægelse, som vi kender hos mennesker, der kan ytre sig i forskellige vredesudbrud, men det betegner i Skriften Guds forfærdelige utilfredshed med synden og hans alvorlige nidkærhed og fasthed med at straffe synden (Sl 95,11; Joh 3,36). Rosenius betonedede tillige, at Guds vrede også havde manifesteret sig i den straf, hvormed han havde hjemsøgt syndere (4 Mos 16; Sl 78,38.49-51; Es 5,25). Denne Guds vrede havde ofte åbenbaret sig på jorden, som det skete første gang, da Adam og Eva havde overtrådt Guds ord til dem og uddrev dem af Edens have. Siden skete det med syndfloden, med ødelæggelsen af Sodoma og Gomorra (1 Mos 18,16-33), med den forfærdelige strenghed, hvormed overtrædelse af loven i GT blev straffet. Endelig blev Guds vrede over synden på en helt særlig måde åbenbaret i Kristi lidelse og død, da han tømte den bitre kalk, som Faderen havde givet ham. Fordi det gik så hårdt til, da vore synder blev hjemsøgt på ham, som var Guds egen elskelige søn, da bør enhver kunne indse Guds frygtelige nidkærhed imod synden. Rosenius betonedede, at der engang vil ske en sådan åbenbaring af Guds vrede, at man næsten kan sige, at den hidtil har været skjult. Med de ord hentydede han til, hvad der vil ske efter Kristi genkomst ved at bringe følgende citat af Paulus: "Det er et varsel om Guds retfærdige dom, for at I skal kendes værdige til Guds rige, som I nu lider for, så sandt som det er retfærdigt for Gud at gengælde dem, der volder jer trængsel, med trængsel, og at gengælde jer, der lider trængsel, med lindring sammen med os, når Herren Jesus, fulgt af sine mægtige engle, åbenbares fra himlen med flammende ild og bringer straf over dem, der ikke kender Gud og ikke er lydige mod evangeliet om vor Herre Jesus. De skal straffes med evig undergang fjernt fra Herrens ansigt og fra hans herlighed og magt, når han på den dag kommer for at blive herliggjort blandt sine hellige og blive hyldet blandt alle, som kom til tro; for hvad vi har vidnet for jer, har I troet" (2 Thess 1,5-10). Det var især følgende steder i *Pietisten*, at Rosenius omtalte og udfoldede indholdet i begrebet Guds vrede (*Pietisten* 1843, 97; 1845, 73; 1848, 35; 1860, 65-66.72-76.86.129.134.136. 145; 1861,106; 1864, 53-56; 1865, 134).

Rosenius udfoldede ikke alene i dyb alvor syndefaldet og dets forfærdelige følger. Han betonedede også i *Pietisten* nr. 7-8 i 1851, at Gud allerede på syndefaldets dag opsøgte Adam og Eva, hvor han ikke alene bebrejdede dem deres ulydighed, men han forkyndte også det frelsende evangelium ved at åbenbare lidt af sin store frelsesplan. Det er fordi, Rosenius så med så stor alvor på syndefaldet og dets følger, at han utrætteligt udfoldede Guds store frelsesplan, at Gud, før verden blev grundlagt,

havde udvalgt hele menneskeslægten til at blive frelst i Jesus Kristus. Indholdet i Guds frelsesplan var, at hans søn Jesus Kristus frivilligt gav afkald på sin herlighed sammen med sin far og blev menneske, hvor han levede det fuldkomne liv og samtidig tog alle menneskers synd, ulydighed og overtrædelse på sig, som han bar op på korsets træ. Derved sonede han Guds vrede, opfyldte loven stedfortrædende for alle mennesker, besejrede Djævelen og overvandt døden. Da Jesus påskemorgen opstod fra de døde, og kvinderne fandt hans grav tom, havde han vundet en triumferende sejr og åbnet døren ind i himlen, så hvert eneste menneske på grund af Jesu stedfortrædergerning ved tro på hans fuldbragte frelsesværk kan blive reddet fra den evige fortabelse.

Undersøgelse af artikler om forsoningen

Allerede i samme årgang af *Pietisten*, hvor Rosenius udfoldede sin undervisning om syndefaldet og dets følger, bragte han artiklen *Upprättelsen och det första evangelium*. I indledningen til artiklen beskrev Rosenius, at selv det største træ er begyndt med at være et lille frø. På tilsvarende måde er nådens rige på jorden begyndt som et lille dunkelt frøcorn eller et svagt morgengry. Jesus sammenlignede himmeriget med et sennepsfrø, der er mindre end andre frø, men når det vokser op, er det større end alle andre planter og bliver et helt træ, i hvis grene himmelens fugle kan bygge rede (Matt 13,31). Rosenius understregede, at da Gud allerede på syndefaldets dag sagde til slangen, der netop havde forført Eva og Adam: "Jeg sætter fjendskab mellem dig og kvinden, mellem dit afkom og hendes: Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal bide hendes afkom i hælen" (1 Mos 3,15), da lå det første evangelium indsvøbt i Guds ord til slangen.

Når jeg skal undersøge og præsentere Rosenius' fremstilling og undervisning om forsoningen, vil jeg metodisk lade mig inspirere af, hvorledes Agne Nordlander i sin bog *Korsets mysterium* beskriver, hvordan Ny Testamentes forfattere, når de skal forklare, hvad Jesu død på korset og hans opstandelse betyder for os i dag, bruger forskellige billeder og modeller, som i deres hverdagsmening var kendte for læserne. Alle på Jesu tid, både i det jødiske og det græsk-romerske kulturmiljø, var fortrolige med religiøse ofres betydning, de kendte til at købe slaver fri, de kæmpede med skilsmisser og forsøgte også på den tid at forlige eller forsonede de parter i ægteskabet, som var kommet i strid med hinanden. Man vidste ikke alene, hvad krig var, men også hvad sejr over fjenden betød. Ligesom i dag var man optaget af juridiske stridigheder. Retslige ord og begreber tilhørte hverdagssproget. Apostlene knytter netop til ved sådanne velkendte fænomener som offer, det at frikøbe slaver, det at arbejde med forligelse/forsoning og mægling, kamp og sejr og domstolsprocesser. De brugte disse begreber som

billeder og modeller for at redegøre for, hvad der skete i Golgata dramaet og for at kunne formidle Guds frelsesplan til os i dag.

For os er det vigtigt at vide, hvad de ord, begreber, billeder og modeller, som Ny Testamente anvender, betød i den oprindelige sammenhæng. Først med det som baggrund kan vi forsøge at angive disse ords indhold i deres nye, religiøse og åndelige sammenhæng. Vi må spørge, hvor meget der findes tilbage af hverdagens betydning, og hvor meget den er forandret, udvidet eller direkte "sprængt", "transcenderet" eller sagt anderledes, hvor langt det nye religiøse sprog i Ny Testamente har bevæget sig fra det oprindelige hverdagssprog.

I sin bog beskriver Nordlander fem hovedmodeller for Ny Testamentes formidling af, hvad Jesu død på Golgatas kors betyder (Nordlander 1982, 9-13):

1. Offermodellen forekommer hyppigst i Ny Testamente. Den er hentet fra Gammel Testamentes ofringer. I forbindelse med indstiftelsen af nadveren siger Jesus, at hans blod udgydes for mange. Paulus og Johannes fremstiller Jesu død som et soningsoffer. Hebræerbrevets forfatter skildrer Jesu virksomhed og død i offerterminologi. "Kristus, der i kraft af en evig ånd frembar sig selv som et lydefrit offer til Gud" (Hebr 9,14). "Kristus er ofret én gang for at bære manges synder" (Hebr 9,28).

2. Nært beslægtet med offermodellen er genløsningsmodellen, hentet fra retsvæsenets og forretningslivets områder. Jesus selv anvender denne model, når han skal udlægge sin død: "For end ikke Menneskesønnen er kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange." (Mark 10,45). Paulus taler ofte om Kristi død som forløsning eller løskøbe eller købe fri. "Kristus har løskøbt os fra lovens forbandelse ved selv at blive en forbandelse for vor skyld" (Gal 3,13). "Men da tidens fylde kom, sendte Gud sin søn, født af en kvinde, født under loven, for at han skulle løskøbe dem, der var under loven." (Gal 4,4-5). Luther bruger også denne model i sin forklaring i *Den Lille Katekismus* til den anden trosartikel med ordene: "..min Herre, som har frelst mig fortabte og fordømte menneske, løskøbt og gjort mig fri fra alle synder, fra døden og fra Djævelens magt, ikke med guld eller sølv, men med sit hellige og dyrebare blod og med sin uskyldige lidelse og død..." (*Den Danske Salmebog*, 968).

3. Kamp-sejr motivet udgør det tredje billede, som Ny Testamentes forfattere bruger for at tolke korsbegivenheden. Det billede kommer fra det politisk-militære område og er nok det mest lettilgængelige billede for nutidsmennesker sammen med forligelsesmodellen. Evangelierne skildrer Jesus i kamp for oprettelsen af gudsriget med modstandere som Djævelen, onde åndsmagter, farisæere og skriftkloge samt disciplenes vantro (Matt 4,1-11; Luk 11,18-23.37-54; Matt 16,21-23). I Kolossenserbrevet skildrer Paulus Kristus som den, der "afvæbnede magterne og myndighederne,

stillede dem offentligt til skue og førte dem i sit triumftog i Kristus" (Kol 2,15). I Johannes Åbenbaring er Jesus både "Løven af Judas stamme, Davids rodkud, der har sejret" og "Lammet, det slagtede" (Åb 5,5.12). Her fremstilles Jesus både som den mægtige erobreren, den triumferende Messias og samtidig som det ydmyge offerlam, den lidende Messias.

4. Forligelses- eller forsoningsmodellen kommer fra de mellem menneskelige relationer og måske også fra det politiske diplomatiske virkefelt. Det synes at være Paulus, som har introduceret denne model, og de andre forfattere i Ny Testamente bruger ikke denne model. Paulus udtrykker det sådan: "For mens vi endnu var hans fjender, blev vi forliget med Gud, ved at hans søn døde; så skal vi så meget mere, når vi er forliget med Gud, frelses, ved at han lever. Og ikke alene det, vi har også vores stolthed i Gud ved vor Herre Jesus Kristus; ved ham har vi nu fået forligelsen" (Rom 5,10-11). Paulus uddyber sin holdning med ordene: "Men alt dette skyldes Gud, som forligte os med sig ved Kristus og gav os forligelsens tjeneste, for det var Gud, der i Kristus forligte verden med sig selv og ikke tilregnede dem deres overtrædelser, men betroede os ordet om forligelsen. Så er vi altså udsendinge i Kristi sted, idet Gud så at sige formaner gennem os. Vi beder på Kristi vegne: Lad jer forlige med Gud! Ham, der ikke kendte til synd, har han gjort til synd for os, for at vi kunne blive Guds retfærdighed i ham" (2 Kor 5,18-21).

5. Modellen om forbillede. Korset har også noget at sige om, hvordan det nyvundne kristne liv skal leves. Ifølge denne femte tolkningsmodel tegner Jesu selvhengivende død på korset et forbillede for kristne til alle tider. Korset peger hen på et etisk ideal, et handlingsprogram, hvor hovedordet er tjeneste (Mark 10,45).

Kristi liv og død personificerer nemlig en lydighed, som den fuldkomne opfyldelse af det dobbelte kærlighedsbud: at elske Gud over alle ting og sin næste som sig selv. Kristi død fremstår som det uovertrufne eksempel på fjendekærlighed og tålmodighed (Rom 5,19; Fil 2,7-8; Hebr 5,8; Hebr 10,7; 1 Pet 2,20-24). Det menneske, som er blevet forsonet med Gud og har fået livet tilbage, er kaldet til at leve et liv i forsoningens tjeneste og et liv, som fremmer forsoning og forligelse på alle planer i samfundet og mellem mennesker. Den opmærksomme læser vil hurtigt opdage, at disse modeller ofte kombineres i de bibelske tekster. Se for eksempel Rom 3,21-26; 1 Pet 1,18-19 og Åb 5,5-6.9-10.

Med udgangspunkt i disse modeller vil jeg undersøge en række artikler i *Pietisten* fra årene 1842-1868, hvor forsoningen bliver udfoldet. I hver enkelt artikel vil jeg undersøge, hvilken eller hvilke modeller Rosenius bruger. Bruger Rosenius flere modeller i samme artikel, kombinerer han flere modeller, eller hvordan præsenterer Rosenius sit stof, når han vil udfolde sin forståelse af

forsoningen? Analysen efterfølges af en konklusion, hvor det er ambitionen at bringe en samlet fremstilling af Rosenius' forståelse og udfoldelse af forsoningen.

Tre artikler om forsoningen og tre andre opbyggelige artikler i *Pietisten* 1842-1859

1. *Pietisten* nr. 7-8 i 1851: *Upprättelsen och det första evangelium*. Hvilke modeller brugte Rosenius i denne artikel? Rosenius tager udgangspunkt i Guds tale til slangen/Djævelen: "Jeg sætter fjendskab mellem dig og kvinden, mellem dit afkom og hendes: Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal bide hendes afkom i hælen" (1 Mos 3,15). Rosenius tolker disse ord kristologisk, så kvindens sæd er Kristus, og Gud gør menneskets problem til en sag mellem Kristus og Djævelen. Alle mennesker er nemlig efter syndefaldet evigt fortabte, fordi det langt overstiger menneskets kræfter og evner at råde bod på syndefaldet og befri mennesket fra synden, Djævelen og døden. Djævelen har magt i og med, at han har forført det første menneskepar til synd. Spørgsmålet er nu, hvordan der kan rådes bod på denne skade. Hvordan skal Kristus knuse Djævelens hoved, og hvordan skal Djævelen bide Kristus i hælen? Hvordan har Jesus Kristus "frelst mig fortabte og fordømte menneske, løskøbt og gjort mig fri fra alle synder, fra døden og fra Djævelens magt", som Luther udtrykker det i sin forklaring til den anden trosartikel? Hvordan blev sejren vundet? Djævelens magt over mennesket beror på, at synden har bragt mennesket under Guds dom. Mennesket er for syndens skyld under lovens forbandelse og fordømt til evig død. Derved tilhørte mennesket "ham som har dødens magt, nemlig Djævelen" (Hebr 2,14). Første akt i den store strid mellem Kristus og Djævelen var, da Guds egen søn blev menneske, født af en jomfru (Es 7,14). Så fortsætter Rosenius:

Därför, om denna Satans rätt och makt öfwer menniskan skulle fråntagas honom, så måste grunden dertill borttagas, nemligen synden. Men skulle synden borttagas, så måste lagen genom en fullkomlig lydnad få sin upprättelse, på det hans dom och förbannelse måtte upphäfwas. Men är lagen tillfredsställd, som hotar med döden, och synden är borttagen, som förtjenar och medförer döden, så kan icke mer döden wara wäldig, emedan den förlorat sin udd, nemligen synden; ty dödens udd är synden (1 Cor. 15: 56). Men äro synden, lagen, förbannelsen och döden borttagne och öfwerwunne, så måste nödwändigt i deras ställe följa rättfärdighet, wälsignelse och det ewiga lifwet; ty der ingen synd är, der är rättfärdighet; der lagen är tillfredsställd, der wälsignar han; då Gud är försonad, då utbreder sig Hans ewiga nåd och kärlek; då döden är öfwerwunnen, då träder lifwet fram. Att söndertrampa ormens hufwud, betyder derföre så mycket som: borttaga synden, tillfredsställa lagen, frigöra Guds kärlek, som war bunden af rättfärdigheten, och

"uppsvälja döden uti segren"; – korteligen, förlossa menniskoslägtet från allt detta onda, som syndafallet medförde, och återskaffa detsamma den rättfärdighet, den Guds vänskap och förnöjelse, den wälsignelse och det ewiga lif, hwartill Gud af ewighet hade bestämt och i begynnelsen skapade menneskan. Sådant ligger i det djupa ordet: Densamme skall söndertrampa ditt hufwud. Sådant ligger i de likartade talesätten i Nya Testamentet – Christus sade: Denna werldens furste är nu dömd (Joh. 16: 11), (*Pietisten* 1851, 113-114).

Rosenius understötte sin fremstilling ved at inddrage Luther:

Eller såsom Luther säger: När den barmhertige Fadren kastade allas våra synder uppå Honom, sade Han: Du skall wara det alla menneskor warit och äro, ifrån tidens begynnelse intill dess ända; du skall wara den syndaren, som tog äplet i Paradiset; du skall wara David, som bedref hor och mord; du skall wara Paulus, som förföljt, försmädat och föröfwat all wäldsamhet etc. Korteligen, du skall wara det alla menniskor äro, likasom hade du allena gjort alla menniskors synder; derföre tänk nu på, huru du betalar och gör tillfyllest för dem. När nu Medlaren sålunda bar werldens synder, kom ock all lagens förbannelse öfwer Honom, d. ä. all den Guds wrede, onåd och pina, som all werldens synd förtjenat. Denna kamp började i Örtagården, och war så hård, att den utpressade af den starke Hjelten den oerhörda blod-swetten, under bön och tårar, såsom, af en swag, wanmäktig syndare. Men Guds tillräknelse-lag är intet skämt, utan det allra största allwar. När Gud en gång kastat synden på Honom, kunde Han icke ens inför Gud klaga att Han war oskyldig, utan måste stå för Fadren som en stor syndare och smaka all lagens förbannelse. Denna fullbordades uti döden på korset, som innefattade all lagens förbannelse (5 Mos. 2: 23; Gal. 3: 13; *Pietisten* 1851, 120).

Derpå fortsatte Rosenius:

Här höll nu äfwen Döden slutligen sin drabbning med lifwet. Döden är en allsmäktig Herre öfwer hela werlden; ty han öfwerwinner Konungar och Förstar och alla menniskor. Nu lägger han sig med all makt på Christus, will äfwen öfwerwinna och uppsluka Honom, tyckes och häruti lyckas, då Herren med starkt rop och tårar uppgifwer andan. Men emedan i Honom war det ewiga lifwet, äfwen då, när Han lät döden öfwerwinna och döda sig, så wände detta lifwet om, öfwerwann och dödade döden. Genom denna Christi oskyldiga död för werldens synder blef nu hela den stora segren wunnen, hwarigenom ormens hufwud wardt krossadt: Lagen hade tagit ut allt hwad han hade att fordra af hela menniskoslägtet; synden hade blifwit fullkomligt afstraffad och försonad; döden hade

blifwit öfwerwunnen af lifwet; Djefwulen hade derigenom förlorat sitt rof; "åklagaren war förkastad" och "dömd", och genom förbundsens blod wordo fångarne utsläppte utur kulone; ty nu war en ewig pardon, lif och frihet och rättfärdighet åt alla förwärfwade, och änglar och saliga skaror sjöngo om segren: ära och lof och pris och starkhet ware wår Gud och Lammet" (*Pietisten* 1851, 120-121).

Rosenius konkluderer sin artikel med følgende ord:

Och så är nu hele werlden, genom Christi herrliga seger, likaså sannt och riktigt i Christus förlossad, som hon i Adam är fallen och förtappad, och får likaså oförskyldt genom Christus det ewiga lifwet, som hon genom Adam fått synden och döden i arf. Arfwet af Adam se och känna wi alla stunder i oss och i werlden; men arfwet i Christus se och känna wi icke, det måste endast genom evangelium förkunnas och af oss tros. Men Herren Gud ser Christus och Hans förtjenst. Derföre, så sannt du ser werlden försänkt i synder, så sannt ser Gud alla menniskor i Christus fullkomligt försonade, rättfärdigade och helgade, ja, så tække, som då Han i begynnelsen såg på allt det Han gjort hade, och si, det war allt ganska godt. Wore icke werlden så återställd för Guds ögon, så hade icke Christus fullkomligt uträttat sitt försonings-embete. Och nu återstår således intet annat för wår salighet, än evangelii bud: Hyllar Sonen! Kommer igen I affällige barn! Kommer, låter oss gå med hwarannan till rätta: Om edra synder woro blodröda, skola de dock warda snöhwita etc. Anden och bruden säga: kom! Och den det hörer, han säge: kom! Och den der törstar, han komme, och den der will, han tage lifsens watten för intet (Biblens sista sida). Och den der tror och blifwer döpt, han skall warda salig; men den der icke tror, han skall warda fördömd" (*Pietisten* 1851, 122).

Nøgleordet i denne artikel er, at Jesus ifølge Rosenius har et *försoningsembete*. Dette embede har Jesus opfyldt fuldkomment ved at ofre sig selv og derved opfyldte loven (offermodellen). Gud havde nemlig lagt samtlige menneskers synder på Jesus, som stedfortrædende betalte straffen for alle menneskers synder og dermed sonede Guds vrede, så Gud gennem Kristus forligte verden med sig selv. Derved havde Djævelen intet krav på det fortabte menneske, som derved blev løskøbt eller frikøbt fra Djævelen (genløsningsmodellen). Ved Jesu død på korset så det i første omgang ud som en sejr for Djævelen. Men da Jesus opstod påskemorgen, sejrede han over Djævelen, idet livet derved vandt over døden (kamp-sejr motivet). Ved at Jesus opfyldte loven, sonede synden og Guds vrede, frikøbte de fangne mennesker fra Djævelens magt og stod sejrrig op af graven påskemorgen, drog Rosenius følgende konklusion: Fordi Jesus i enhver henseende havde fuldført den frelsesplan, som

han i det guddommelige frelsesråd havde påtaget sig, før verden blev skabt, så ser Gud nu alle mennesker i Kristus fuldkomment forsonede, retfærdiggjorte og hellige, ja så yndige, som da Gud i begyndelsen så på alt det, han havde gjort, og det var godt.

2. *Pietisten* nr. 9-12 i 1843: *Om syndernas förlåtelse*. Findes også i anden udgave, anden årgang 1857, 49-66. Hvilke modeller brugte Rosenius i denne artikel?

I indledningen til artiklen understreger Rosenius med henvisning til Luther, at læren om syndernes forladelse er det vigtigste i hele den kristne lære, men på samme tid det aller vanskeligste at undervise om og få sine tilhørere og læsere til at forstå rigtigt. Samtidig er det det emne, som både åndeligt døde mennesker og kristeligt uerfarne mennesker anser for det letteste, og som de mener, de hurtigt bliver udlært i. Rosenius taler sjælesørgerisk advarende til dem, der tror, at deres gudsforhold er i orden, men som aldrig har erkendt, at de i sig selv er fortabte syndere, der alene kan frelses af Guds uforskyldte nåde.

Da Rosenius så vil i gang med at betragte selve emnet, som han udtrykker det, fastslår han, at der i Skriften er noget

som är lika underligt som härligt och tänkwärdt, och som skall förekomma de flesta menniskor nästan nytt och förwånande, nemligen att alla människors synder äro redan "förlåtna," "afplanade," "betäckta" förr än de bättra sig och tro, förrän de sjelfwa emottaga den nåd, den syndaförlåtelse, som är dem förwärfwad och tillbjuten. Hwad will detta säga? jo, att Skriften säger, att betydelsen eller meningen af den förlossning, som i Christo Jesu skedd är, war nemligen "syndernas förlåtelse," – samt att wi då, när Christus dog på korset, "wordo förlikte med Gudi," att vår synd då blef "betäckt," missgerningen då "försonad." Hwar står detta skrifwet? I Rom. 5: 10 står: Wi wordom förlikte med Gudi genom Hans Sons död, den stund wi ännu woro owänner." – Märk: här heter det icke: Wi warde förlikte, utan: "wi wordom"; – det står icke: genom vår förkrosselse, vår ånger, bön, bättring, m.m., – utan: "genom Hans Sons död;" – det står icke: den stund wi wordo omwände och wänner; utan: "den stund wi ännu woro owänner." – "Wi wordom" är aldrig detsamma som: Wi skola blifwa, eller vi worde; – vår bättring, ånger, bön och goda gerningar är aldrig detsamma som "Hans Sons död" – Men vidare: I 2 Cor. 5: 19, står, att "Gud war i Christo och försonade werlden med sig sjelf och förebrådde dem intet deras synder" – och hafwer nu derföre beskickat ibland oss försoningens ord hwarigenom Han nu förmanar oss: "låter försona eder med Gud!" Som wille Apostelen säga: Nog är Gud

blidkad emot eder, det blef Han genom Christi död; nog äro synderna för Hans ögon borttagna, nog är Han nöjd och försonad med eder, låter nu blott I försona eder med Gud. I Ephes. 1: 7 samt Col. 1: 14 står med enahanda uttryck: Wi hafwe förlossning genom Hans blod, nemligen, syndernas förlåtelse; hwarmed ju Apostelen tydligen har för afsigt att förklara hwad förlossningen genom Christi blod innebar, nemligen, syndernas förlåtelse (*Pietisten* 1843, 145-146).

I fortsättelsen af dette citat, der er artiklens centrum, bringer Rosenius i artiklen lange sjælesørgeriske opfordringer, hvor han ønsker, at læseren skal få sit blik rettet mod Jesus på korset og udbryde: Tak Jesus fordi det, du gjorde, også gælder mig! Rosenius fremholder tillige, at når alle menneskers synder, også de ugudeliges, de uomvendtes og de vantros synder blev kastet på Kristus og tilregnet ham, blev skrevet på hans regning og han betalte regningen og sonede alle synderne, så kan synderne ikke fordømme noget menneske, der tager sin tilflugt til Kristus. Rosenius nævner også billedet, at når man tager noget fra et sted og lægger det på et andet sted, så ligger det ikke længere på det første sted. I den lange applikation af artiklens centrum skildrer Rosenius også den fortabte søn, ligesom han citerer flere skriftsteder for eksempel: "Hvis vi bekender vore synder, er han trofast og retfærdig, så han tilgiver os vore synder og renser os for al uretfærdighed" (1 Joh 1,9).

I denne artikel bruger Rosenius offermodellen, hvor Jesus med sit blod stedfortrædende betalte for alle menneskers synd og skyld, men Rosenius ser også Jesu frelsergerning efter løskøbelses- og forligelsesmodellen, hvor Jesus løskøbte mennesket fra Djævelens magt og sonede Guds vrede og dermed forligte eller forsonede verden med Gud.

3. *Pietisten* nr. 4 i 1854: *Hwad jag will gömma från Påskan; eller de wigtigaste frukterna af Christi död och uppståndelse, sådana de framlysa i Påskdagens historia.*

Rosenius introducerede sin artikel med følgende ord, der var et resumé af hele artiklen:

På Jesu uppståndelses dag ser jag åter Paradiset, ja Himmelen och vårt förlorade barnaskap hos Gud återställda; jag ser Änglar tala med menniskor såsom med syskon; jag hörer Guds Son kalla syndare för sina bröder; jag ser, att synden är försonad, att Hans trogna äro frigjorde, rättfärdige och rene ifrån synden, nemligen i afseende på tillräknelsen, efter Petrus med sitt swåra fall och de andre lärjungarne med sina försyndelser, trätandet, sofwandet, flyendet, nu likwäl woro Christi älskade "bröder"; jag ser, att Lagen icke mer får dömma öfwer dem, som äro i Christo, då den nu icke kunde förhindra dessas broderskap med Honom; jag ser, att döden icke har magt att behålla oss,

efter vår uppståndne broder är "förstlingen bland dem som sofwa" (1 Cor. 15: 20); jag ser, att liksom Gud i Paradiset wandrade bland menniskorna, såsom med sina barn, så går ock Jesus med sin nu förklarade himmelska kropp med de två lärjungarne till Emmaus, och till de elfwa genom lykta dörrar, – och försvinner ögonblickligt, såsom aldrig före sin död – hwarmed han wisar, huru Han skulle wara osynligen när oss alla dagar intill werldens ända (*Pietisten* 1854, 49).

I artiklen gennemgår Rosenius mere detaljeret, hvordan der som følge af Jesu stedfortrædende soningsdød og opstandelse er sket en genoprettelse af alt, hvad der blev ødelagt gennem syndefaldet. Døden er besejret eller overvundet og er blevet opslugt af livet. Synden er forsonet, loven er opfyldt, Guds hellige retfærdighed er blevet tilfredsstillet, hvorved Guds vrede og hans forbandelse er taget bort, og Gud er tilfreds. Rosenius ser her Jesus som offerlammet, der soner og borttager verdens synd efter offermodellen, som stiller Guds vrede efter forligelsesmodellen og besejrer døden efter kamp-sejr-modellen. Alt dette er forudsætningen for den fulde genoprettelse i Kristus.

Rosenius betoner dernæst, at efter sin opstandelse kalder Jesus sine disciple for sine brødre. Rosenius gennemgår detaljeret, hvordan de med Peter i spidsen svigtede Jesus før korsfæstelsen. Jesus møder dem efter sin opstandelse med en særlig kærlighed og omsorg.

I sidste del af artiklen applicerer Rosenius Jesu fuldbrugte frelsesværk til trøst for ethvert menneske, der kæmper med sin synd og sine åndelige nederlag. Rosenius' ord lyder, at hvordan du end har det, så er Jesus synderes ven, som du til enhver tid frimodigt må vende dig til.

4. *Pietisten* nr. 7-8 i 1844: *Något om Helgelsen*.

Rosenius understreger i artiklens indledning, at næst efter læren om Kristi forsoning og retfærdiggørelsen af tro, er læren om helliggørelsen det vigtigste lærepunkt i kristendommen. Rosenius skildrer kort Jesu forsonergerning og retter så sit fokus mod helliggørelsen, hvor hans hovedbudskab er, at hemmeligheden ved en ret helliggørelse er, at den troende lever i livsfællesskab med Jesus og dermed af ham får al kraft til helliggørelsen. Ligesom Jesus er i centrum, når Rosenius underviser om retfærdiggørelsen, er han det også, når Rosenius underviser om helliggørelsen. Men på en forskellig måde. Under retfærdiggørelsen underviser Rosenius om Jesus som forsoneren, der soner Guds vrede, opfylder alle lovens krav og overvinder døden og Djævelen. Under undervisningen om helliggørelsen betoner Rosenius, at Jesus ved sin Ånd bor i den troende, og at Jesus dermed fremmer helliggørelsen. For Rosenius er der to farer eller afveje ved helliggørelsen, og Djævelen prøver hele tiden på at lokke den troende ud i en af de to farer. Den ene fare er, at den kristne giver

sit kød med dets lyster lov til at udfolde sig. Det advarer Jesus imod ved sin lov og sine bud. Den anden fare er, at loven kommer ind i Gudsforholdet, så jeg bilder mig selv ind, at jeg kun kan være en kristen, når jeg i egen kraft opfylder Guds bud og Jesu formaninger. Det kalder Rosenius for, at trællensind kommer til at dominere mit Gudsforhold og ikke Guds gratis nåde i Kristus. Kernen i Rosenius' helliggørelseslære er, at Jesus ved sin Ånd kommer til at fylde mere og præge den troende mere, så den troende får en ny lyst til at gøre Jesu vilje og sige nej til alt, hvad der er Jesus imod. Nogle har hævdet, at Rosenius er svag og lidt passiv i sin helliggørelseslære, men da har man ikke forstået, at for Rosenius er hemmeligheden i helliggørelsen Paulus' ord: "Når jeg er magtesløs, så er jeg stærk" (2 Kor 12,10), for når jeg erkender min magtesløshed, bliver jeg villig til at modtage Jesus og tilegne mig hans uanede kræfter og ressourcer, både til at bekæmpe synden og kødet og til at gå ind i de gerninger, Jesus har beredt til mig at gøre. Denne artikel er et godt eksempel på, at når Rosenius har givet en artikel en bestemt overskrift, så behandler han det nævnte tema.

5. *Pietisten* nr. 3 i 1852: "*Den tiden, der du uti sökt warder*". På dansk hedder artiklen *Din besøgstid*.

I denne artikel møder vi Rosenius som vækkelsesprædikant. Han tager udgangspunkt i, hvordan Jesus, da han sidste gang var på vej til Jerusalem, så ud over byen og da græd over den, mens han udtalte den retfærdige dom, Gud havde fældet over den skønne by. Jerusalems indbyggere havde begået mange synder, men for synd og skyld var der soning at få. Jesus angav årsagen til byens straf med ordene: "Fordi du ikke kendte din besøgstid" (Luk 19,44). Havde blot Jerusalems indbyggere ydmyget sig under Guds vældige hånd og modtaget Jesus som deres Messias, kunne alt være blevet godt.

I artiklen understreger Rosenius, at alle mennesker af naturen er åndeligt døde. Lige siden syndefaldets dag har hvert eneste menneske været gennemtrængt af dødens nedbrydende kræfter. Lige så lidt som en, der er legemlig død, kan gøre sig selv levende igen, kan en, der er åndelig død, vækkes til live uden ved Guds Ånd. I sin artikel om syndefaldet og dets følger fastslog Rosenius, at den frie vilje er en drøm fra Paradisets dage, som mennesker aldrig har haft siden Adams syndefald (*Pietisten* 1851, 92). Præcis den samme overbevisning præger denne artikel. Derfor kan ingen omvende sig når som helst, og ingen kan komme til Jesus, uden at Faderen ved sin Ånd drager ham. Menneskets omvendelse må ske, når Gud møder et menneske med sit kald – ellers sker den aldrig. Rosenius betoner, at Gud har givet os sit hellige ord – gennem det vil han møde os, og gennem det virker hans Ånd i vore hjerter. Har et menneske lejlighed til at høre og læse Guds ord, men forsømmer

at benytte sig af den mulighed og samtidig anråber Gud om nåde til omvendelse og tro, da frister et sådant menneske Gud og udslukker hans hellige Ånd.

Sammenfatning: I en omvendelsesartikel fastholder Rosenius klart den trælbundne vilje, og at et menneske bliver omvendt af Guds Ånd, når man bruger nådemidlerne. Afviser man at bruge nådemidlerne, er det menneskets eget ansvar, at det ikke kommer ind i Guds rige. Men i denne omvendelsesartikel udfolder Rosenius ikke sin forsoningsundervisning på samme grundige måde som i en artikel, hvor forsoningen er hovedtemaet.

6. *Pietisten* nr. 7 i 1859: *Evangelium för de ogudaktiga*.

I denne artikel ønsker Rosenius at forkynde evangeliet for de ugudelige. Hvordan gør han så det? Han formulerer tidligt sit hovedbudskab med følgende ord:

Genom denna Frälsaren, som led en missgerningsmans död på korset, är nu nåd och salighet förvärfwad åt alla ogudaktiga menniskor, som någonsin hafwa lefwat, ännu lefwat, eller ända till domens dag komma att lefwat i werlden. Döden, under hwars wåld wi lågo, är makten nu fråntagen; Satan är rätten till alla syndare en gång för alla frändömd, himmelen åter öppnad, lifwet återwunnet. Allting har Gud nu försonat med sig sjelf, på det Han skulle frid göra genom blodet på Hans kors. Att hela den heliga Treenigheten nu åter har lust att bo på jorden, det är en följd af denna försoning, som all kunskap öfwergår (*Pietisten* 1859, 99).

Her formulerer Rosenius sin forsoningslære, hvor Jesus som offerlammet dør på korset og dermed soner Guds vrede, fratager Satan retten til hvert eneste menneske og overvinder døden, så Jesu triumferende ord til Marta gælder: "Jeg er opstandelsen og livet; den, der tror på mig, skal leve, om han end dør" (Joh 11,25). Rosenius beskriver her Jesu frelsergerning både efter offermodellen, genløsningsmodellen, kamp-sejr-modellen og forligelses- eller forsoningsmodellen. I forlængelse af det kan man sige, at Rosenius' evangelisationsmetode over for det ugudelige menneske er at pege på den treenige Guds frelsende redningsplan, så denne treenige Guds kærlighed må smelte den ugudeliges hårde hjerte.

Sammenfatning af de tre forsoningsartikler:

Den korte version er, at Jesus som vores stedfortræder har genoprettet alt 100 %, så når Gud ser verden gennem Kristus, da er alting lige så fuldkomment og perfekt, som det udgik fra hans skaberhånd før syndefaldet. For Rosenius er det samtidig krystalklart, at kun det menneske får

frelsende glæde af Jesu store stedfortrædergerning, som tager imod og siger tak for den gave, der rækkes i evangeliet. Der er bagt en kæmpe lagkage, men man får kun glæde af den, hvis man tager imod og spiser det lagkagestykke, man får rakt. For Rosenius er Jesus offerlammet, hvis blod efter offermodellen udgydes for mange, det vil sige alle mennesker. Alle lovens krav er opfyldt og regningen for alle menneskers synder, overtrædelser og forkerte gerninger er betalt. Alle mennesker er også købt fri efter genløsningsmodellen. Djævelen er definitivt besejret og overvundet efter kamp-sejr-modellen. Gud er forliget eller forsonet og hans vrede er stillet efter forligelses- og forsoningsmodellen. Dog har jeg ikke i de tekster, jeg har studeret, fundet eksempler på forbilledmodellen. Men jeg er ret sikker på, at man vil kunne finde tekster af Rosenius, hvor Jesus som synderes frelser også er et forbillede for frelste synderes livsførelse.

I det jeg kalder andre eksempler på opbyggelige artikler, koncentrerer Rosenius sig om det tema han har valgt. Er det omvendelse eller helliggørelse, så har det pågældende emne hans fokus, men også i sadanne artikler er Jesus som synderes frelser en mere eller mindre udtalt forudsætning for hele artiklen.

Tre artikler om forsoningen og tre andre artikler i Rosenius' Romerbrevskommentar i *Pietisten* 1860-1866

1. *Pietisten* nr. 7 i 1861: *Epistelen till de Romare. Cap. 5: 6-10.*

I dette nummer af *Pietisten* beskriver Rosenius med stor intensitet Jesu frelsergerning. Han tager udgangspunkt i, at mens vi var ugudelige, led Kristus døden for os. Rosenius siger ikke noget nyt i forhold til, hvad han beskrev i de forsoningsartikler, jeg allerede har gennemgået. Men i sin fremstilling er han bestemt af, at han kommenterer de enkelte vers hos Paulus fortløbende. Til Rom 5,9-10 skriver han:

Här hafwa wi nu de wäldiga ord, hwilka liksom med häfstångens makt kunna bortwälta äfwen de största stenar från de troendes hjertan. Apostelen säger: Om Guds kärlek till oss war sådan, då wi ännu woro syndare, utan försoning, utan rättfärdiggörelse, att Han sjelfmant utgaf sin enda Son i döden för oss; mycket mer skola wi nu blifwa behållna genom Honom för wreden, efter wi äro rättfärdiggjorde i Hans blod. Detta är ju en öfvermåttan wäldig, klar och tröstlig slutsats och är derjemte just den tröst, alla trogna i synnerhet behöfwa. Ty det är dock detta, som allrämest bekymrar alla wakna själar, hwilka känna sin synd, att de frukta, det Gud måste åter blifwa wred på dem och dels här låta all olycka dem öfwergå, dels och slutligen fördöma dem. Då är det ju öfvermåttan

tröstligt, att Apostelen möter just sådana bekymmer och med stor frimodighet likasom frågar: Är det möjligt, att Gud, som af sitt eget wäsendes kärlek till menniskan gjort så mycket, då wi woro utan försonare och utan någon rättfärdighet, att Han utgaf sin ende, älskelige Son i en blodig död för oss, Han skulle nu, då wi blifwit rättfärdiga i Hans Sons blod, kunna rygga denna nåd och börja att döma och behandla oss efter vår förtjenst och efter lagen? Hwartill har Han då utgifwit sin Son i döden för oss? Christus säger: "Icke hafwer Gud sändt sin Son i werlden, att Han skall döma werlden, utan att werlden skall warda salig genom Honom." Det war ju dock Guds mening och råd med Sonens utgifwande, att wi skulle genom Honom frälsas och således icke mer dömas efter lagen, då wi tro på Honom. Det är alldeles omöjligt, att Gud nu skulle handla på ett sätt, som alldeles strider mot Hans eget wäsendes kärlek och emot Hans eget ewiga frälningsråd i Christus. Det är endast i vårt hjerta sådana tankar om Guds wrede uppstå och af den gamle lögnaren inskjutas; uti Guds hjerta måste nu wara en ewig nåd öfwer dem som tro på Hans Son (*Pietisten* 1861, 106-107).

I sin udlægning af hele Rom 5 er Rosenius meget optaget af at fremholde, at det menneske, der er retfærdiggjort af tro, virkelig har fået Gud til sin far, selv om det mærker og erkender, at det tillige fortsat er en synder. For Rosenius er det magtpåliggende at fremholde, at når Gud har ofret det kæreste han havde, sin egen søn, til menneskers frelse, så vil han ikke lade sin vrede ramme det menneske, der har taget sin tilflugt til Jesus.

2. *Pietisten* nr. 10 i 1861: *Epistelen till de Romare. Cap. 5: 18-21.*

I dette nr. af *Pietisten* udfolder Rosenius arven fra Adam og arven fra Kristus, hvor hans centrum er følgende citat:

Och så hafwa wi åter här den stora och trösterika förklaringen, att såsom synden och fördömsen kommit öfwer oss genom ens öfwerträdelse, så skola wi ock få rättfärdigheten och det ewiga lifwet genom ens rättfärdighet. Hela v. 18 lyder närmare gr.-t. sålunda: "Alltså, som nu genom ens öfwerträdelse (domen är kommen, v. 16) till alla menniskor till fördömsen; sålunda ock genom ens rättfärdighet till alla menniskor till lifwets rättfärdiggörelse". Här tjena nu motsvarigheterna i texten på ett förträffligt sätt till att ömsesidigt förklara hwarandra. Här swarar "ens rättfärdighet" emot "ens öfwerträdelse"; deraf märka wi hwad som menas med Christi rättfärdighet, neml. motsatsen mot "öfwerträdelse", ett fullkomligt uppfyllande af lagen, eller såsom det i v.

19 förklaras: Hans "lydnad". Så sade ock Herren sjelf: För rättfärdighet; ty jag går till Fadren (Joh. 16: 10). – Här swarar "rättfärdiggörelsen" för ens rättfärdighet emot "fördömsen" för ens öfwerträdelse. Deraf lära wi, att rättfärdiggörelsen är en Guds domshandling, hwarigenom menniskan förklaras rättfärdig eller såsom den der uti allt fullgjort lagen, och detta på grund af ens rättfärdighet, ens lydnad. – "Lifwets rättfärdiggörelse" sättes här emot "fördömsen till döden" och betecknar således, att den rättfärdiggjorda menniskan dömes fri från döden och berättigad till det ewiga lifwet. Såsom under Adam fördömsedommen gjorde alla lefwande till dödens barn, så gör under Christus rättfärdiggörelsedomen de förut dödsdömda till det ewiga lifwets barn. – Widare sättes här rättfärdiggörelsens allmänlighet emot fördömsens allmänlighet, då Apostelen brukar de orden: "till alla menniskor", såwäl om lifwets rättfärdiggörelse, som om fördömsen. Således är då nådens och rättfärdighetens gåfwa lika allmän, d.ä. gifwen åt alla menniskor, som synden och fördömsen är allmän öfwer alla menniskor (*Pietisten* 1861,145-146).

Dette citat uddyber Rosenius så i artiklen i *Pietisten*, hvor han betoner, at den kendsgerning, at Kristi retfærdighed er erhvervet og vundet til alle mennesker, ikke betyder, at alle mennesker dermed bliver frelst. Hvad Kristus har vundet til alle mennesker, får kun de mennesker frelsende gavn af, som tager imod den tilbudte gave.

3. *Pietisten* nr. 12 i 1862: *Epistelen till de Romare. Cap. 8: 3-4.*

Rosenius formulerer sit budskab i indledningen til dette nummer af *Pietisten* med ordene:

3. Ty det som lagen icke kunde åstadkomma, i det hon wardt förswagad af köttet, det gjorde Gud, sändende sin Son i syndeligt köttis liknelse, och fördömde synden i köttet genom synd.

Här hafwa wi nu det språk, som till sitt innehåll och den kraftiga tröst, deri ligger, närmast må jemföras med det framstående Joh. 3: 16, som blifwit kalladt den "lilla Bibeln: "Så älskade Gud werlden, att Han utgaf sin ende Son, etc. Likasom detta språk, så innehåller och vår text den stora hufwudläran om hwad Gud gjorde till menneskoslägtets frälsning, da Han sände sin ende Son i werlden; och här säges derjemte mera uttryckligt, att det war just "det som lagen icke kunde åstadkomma," detta, som alltid trycker våra samweten, som Herren Gud genom Sonens sändende wille hjälpa. Derföre, hwad Luther skrifwer om det förra språket, det må äfwen sägas om detta sednare: "Det wore wäl wärdt att

skrifwas med gyllene bokstäfwer, och skrifwas icke blott på papper, utan om möjligt i hjertat, ja, det borde billigt wara hwarje Christens dagliga lex och betraktelse," den man alltid wid sin bön skulle bruka till att styrka och upplifwa hjertat till tro, glädje och tillförsigt; ty det innehåller allt hwad till en arm syndares fullkomliga tröst och frid behöfwes. Måtte nu Gud med sin Ande förklara oss dessa herrliga ord, att wi icke blott se dem med ögonen, utan och få erfara ders kraft i hjertat!

Först märka wi af ordet ty, att här skall nu gifwas skäl och grund för det näst förut sagda. Och såsom redan under v. 2 anmärktes, få wi här ett nytt bewis för vår uppfattning af den versen (v. 2), neml. att med "syndens och dödens lag" åsyftas den moraliska lagen, och med "lifwets Andes lag", evangelium; ty här se wi nu, att meningen af v. 2 förklaras icke med något Andens werk i oss, utan med Christi försoningswerk för oss. Ja, här förklara nu hwarföre de, "som äro i Christo Jesu", äro fria ifrån lagen, denna "syndens och dödens lag" (v. 2), och dermed fria från all "fördömelse" (v. 1); här forklaras nu, att detta grundar sig på en lagenlig godtgörelse – grundar sig derpå, att lagen, Guds rättfärdighet, är till alla sina fordringar fullkomligt tillfredsställd. Da lagen icke kunde hos oss åstadkomma eller erhålla hwad den krafde, och då derföre fördörelsens dom hwilade öfwer alla menniskor, så gjorde Gud i sin stora barmhertighet sjelf råd och hjälp i vår nöd: Han sände sin Son och afstraffade synden på Honom, hwarigenom syndens straff, "fördömelse," nu icke mer kan drabba dem som äro i Christo Jesu (*Pietisten* 1862, 177-178).

I dette citat fastslog Rosenius, at Gud i Kristus opfyldte alle de lovkrav, der tynger et menneske, som ønsker at gøre Guds vilje. Dette, hvad Gud havde gjort til menneskeslægtens frelse, udfoldede Rosenius så i de følgende numre af *Pietisten*, hvor han gennemgik de enkelte vers i Rom 8.

Sammenfatning: I sin gennemgang af de tre undersøgte afsnit i Romerbrevet, hvor forsoningen står i centrum, siger Rosenius ikke overraskende principielt det samme som i sine tre opbyggelige artikler om forsoningen. Dog bemærker man, at han i sin fortløbende gennemgang af Romerbrevet er sig den eksegetiske udfordring bevidst. Han lægger vægt på, at læserne hele tiden får hjælp til at bevare overblikket over de enkelte tekstafsnit, og så gør Rosenius meget ud af at forklare ud fra den græske grundtekst, hvordan læseren bedst forstår et centralt ords betydning. Endelig giver Rosenius med mellemrum et resumé af sin fremstilling. Det betyder, at man ved at læse Rosenius' udlægning af forsoningsafsnittene i hans kommentar til Romerbrevet får flere nuancer i hans forståelse af begrebet

forsoning og faktisk også et bedre overblik, end hvis man alene læser hans artikler om forsoningen i *Pietisten* 1842-1859.

4. *Pietisten* nr. 2 i 1860: *Epistelen till de Romare. Första Capitlet.*

I dette nummer af *Pietisten* gav Rosenius en god oversigt over det første kapitel, hvor han forklarede og uddybede forståelsen af enkelte ord og samtidig ydede hjælp til at læseren bevarede overblikket. Han foregreb ikke, at han senere ville udfolde forståelsen af forsoningen.

.

5. *Pietisten* nr. 3 i 1865: *Epistelen till de Romare. Tolfte Capitlet.*

Rosenius skriver til indledning, at efter at apostelen i de foregående kapitler har undervist om evangeliets store hovedlære om Guds frelsesråd, om den forløsning, der er sket i Jesus Kristus, og hvordan et menneske ved tro på Kristi frelsergerning bliver retfærdiggjort, så følger hans undervisning om de troendes livsførelse. I dette nummer giver Rosenius kort sagt undervisning i formaningsens plads og betydning for en kristens livsførelse. Men han understreger, at skal formaningsens ord modtages rigtigt, må den, der vil følge formaningsens ord, selv være født på ny til en levende tro på Kristus. Man må være blevet en ny skabning. Hvis det ikke er sket, og man alligevel begynder at praktisere de bibelske formaninger, som om man var en genfødt kristen, så ender man som en farisæer.

6. *Pietisten* nr. 3 i 1866: *Epistelen till de Romare. Cap. 14: 16-23.*

I dette nummer af *Pietisten* giver Rosenius en meget konkret og detaljeret eksegese af de enkelte formaninger i dette tekstafsnit. Men han betoner til indledning, at de enkelte formaninger skal praktiseres i det lys, at et troende menneske med hele sit liv, med sin tilværelse og også med sin død tilhører Herren. En kristen tilhører ikke sig selv, men den Gud som har skabt, genløst og helliggjort ham. Det er i det lys, en kristen skal modtage undervisning i at praktisere de enkelte bibelske formaninger.

Sammenfatning: Ligesom Rosenius i de tidligere analyserede almindelige opbyggelige artikler lagde vægt på at behandle artiklens emne ud fra Bibelen uden at inddrage en række sideemner, havde Rosenius på tilsvarende måde et klart fokus på de enkelte formaningsafsnit i sin fortløbende kommentar til Romerbrevet. Man fornemmer, at han helt igennem var stærkt optaget af at udlægge

den konkrete tekst, og jeg har ikke fundet, at han nogle gange faldt for fristelsen til at indlæse egne opfattelser i en konkret tekst.

Seks prædikener af Rosenius publiceret i *Pietisten* 1867-1868¹

1. Første søndag i advent: Prædiken over Joh 18,36-37 (*Pietisten* 1880, 1-14).

Rosenius nævnte i sin indledning, at man på kirkeårets første dag med rette altid har haft Guds rige som tema. I den gamle prædiketekst (Matt 21,1-9) hørte vi om, hvordan Jesus under folkeskarens hyldestråb red ind i Jerusalem. I denne tekst taler Jesus stillet over for Pilatus om sin kongeværdighed og sit rige. Jesus er en konge, men ikke som denne verdens konger, hvor magten er i centrum. Han har også et rige, men det rige er ikke af denne verden. Tyngdepunktet i Rosenius' prædiken er at udfolde, hvad Kristi rige er. Det består af benådede syndere, og mange steder i verden er mennesker ikke alene blevet genfødt til et liv med Kristus, men også blevet villige til at lide for deres tro. Kristi rige er et åndeligt og usynligt rige, der ikke er oprettet for dette liv, men for vort evige gode og til en anden tid. Rosenius skildrede så den lidelsesvej, Jesus gik som det Guds lam, der bar verdens synder for at kunne redde fortabte syndere.

I denne prædiken var tyngdepunktet hos Rosenius at udfolde begrebet Guds rige, som vokser, når mennesker lever i lydighed mod missionsbefalingen og i bøn om Helligåndens velsignelse af de mennesker, der stiller sig til Guds rådighed, for at han kan sende dem som sine vidner indtil verdens ende. I sin prædiken betonedede Rosenius tillige, at Jesus i sin selvhengivende kærlighed også havde givet os et eksempel. I denne prædiken fremstilles Jesus som et forbillede. Samtidig brugte Rosenius også i denne prædiken sætninger, hvori han fremstillede Jesu død som et soningsoffer.

2. Juledag: Prædiken over Joh 1,1-14 (*Pietisten* 1880, 62-96.)

Rosenius formulerede følgende som disposition for sin juleprædiken:

Wi hafwa här isynnerhet trenne stora hufwudläror: först den höga läran om Gud och om Kristi sanna guddom, som ligger i de tre första versene, sedan hwad hans uppenbarelse i

¹ Da jeg desværre ikke har *Pietisten* 1867-1868 i originaludgave, henter jeg prædikenerne fra *Pietisten* 1880, hvor de er genoptrykt. I den svenske kirke havde man i 1860 fået to nye årgange prædiketekster ved siden af de gamle evangelie- og episteltekster. Flere af Rosenius' venner havde opfordret ham til at udgive prædikener over de nye tekster. Det var en opfordring, som Rosenius med glæde gik i gang med, idet han begyndte med teksten til første søndag i advent. Samtidig ændrede han *Pietisten* til et kvartalstidsskrift, da han ikke havde kræfter til fortsat at udgive et månedsblad (*Pietisten* 1866, 143-144.191-192; Lodin 1956, 288). Da *Pietisten* som et kvartalstidsskrift ikke udkom så ofte, og Rosenius døde godt et år efter, han var begyndt på sine prædikener over de nye tekster, har vi ikke bevaret så mange prædikener, og de bevarede er fra første del af kirkeåret. Flertallet af de bevarede prædikener er over tekster fra Johannesevangeliet.

köttet skulle wara för det fallna menniskosläktet och slutligen en enkel och bestämt förklaring om den saliga frukten af Guds Sons menniskoblifwande och trons annammande af Honom (*Pietisten* 1880, 63).

I første del af sin prædiken udfoldede Rosenius, hvordan Jesus som Ordet havde været hos sin himmelske far fra begyndelsen, og Faderen og Sønnen var af samme guddommelige væsen. Rosenius beskrev så, hvordan Sønnen sammen med sin far havde været aktiv i skabelsen, og nu gav Sønnen den sande åbenbaring af Guds hjertes tanker og mening. Rosenius bruger i denne prædikens første del mange ord og billeder på at formidle, at Faderen og Sønnen er af samme guddommelige væsen.

I anden del af prædiken lægger Rosenius for dagen, hvad inkarnationen betyder. Han bruger mange forskellige ord for at formidle den enestående begivenhed, at Jesus frivilligt forlod herligheden hos sin himmelske far og blev menneske for at kunne frelse os syndere. Jeg finder, at Rosenius i denne juleprædiken på en god måde får sat ord på, både hvad inkarnationen er, og hvilken plads og betydning den har i Guds store frelsesplan.

I sidste del af prædiken forklarer Rosenius, hvad det vil sige at tage imod Jesus, og hvordan man gør det. Rosenius beskriver, at det ikke er mennesker, der mener, at de har en rigtig omvendelse og en ret livsførelse, som er værdige til at tage imod Jesus. Det er tværtimod mennesker, der erkender deres synd og magtesløshed og ikke kan præstere en perfekt omvendelse eller et blomstrende kristenliv, men som derimod kommer til Jesus præcis, som de er. Netop disse mennesker giver Jesus ret til at blive Guds børn. Rosenius skildrer så ud fra lignelsen om kongesønnens bryllup (Matt 22,1-14), hvordan en var kommet til kongesønnens bryllup i sine egne klæder, men blev kastet ud af bryllupssalen. Det udlagde Rosenius, at han havde troet, at han kunne komme i sine egne klæder, det vil sige i sin egen retfærdighed; Rosenius præciserede, at her fordømte Jesus den fromhed og åndelighed, hvor mennesker bliver tilfredse med deres egen kristendom og fromhed. Rosenius konkluderer, at den, som har Sønnen, har livet ganske uafhængig af, hvordan han føler, at hans omvendelse, bøn og anger er.

3. Anden juledag: Prædiken over Matt 10,32-39 (*Pietisten* 1880, 97-116).

Rosenius skrev som indledning, at man fra meget gammel tid på anden juledag tillige havde fejret Stefanus' dødsdag og dermed kirkens første martyr. I den gamle højmessestekst fra Matt 23,34-39 havde man hørt Kristus tale om alt det retfærdige blod, der var udgydt på jorden, lige fra den retfærdige Abels blod til blodet af Zakarias, Barakias' søn, som jøderne dræbte mellem templet og alteret. Rosenius tilføjede, at det kan synes mærkeligt i den glade juletid at høre om blod og død for

Kristi skyld og det så kort tid efter, at engleskaren havde sunget: "Ære være Gud i det højeste og på jorden! Fred til mennesker med Guds velbehag" (Luk 2,14). Rosenius fortsatte, at det er overraskende, at han, som blev født julenat og blev kaldt fredsfyrste, tillige sagde: "Tro ikke, at jeg er kommet for at bringe fred på jorden. Jeg er ikke kommet for at bringe fred, men sværd. Jeg er kommet for at sætte splid mellem en mand og hans far, en datter og hendes mor, en svigerdatter og hendes svigermor, og en mand får sine husfolk til fjender (Matt 10,34-37). Rosenius sagde, at ved samordningen af teksterne til første og anden juledag lå der en stor åndelig visdom, som gav det sande billede af Kristi rige. Kristi rige giver nemlig en fred, der er forenet med den alvorligste strid med Djævelens rige. En strid der har varet lige siden, Gud på syndefaldets dag talte til slangen med ordene: "Jeg sætter fjendskab mellem dig og kvinden, mellem dit afkom og hendes: Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal bide hendes afkom i hælen" (1 Mos 3,15).

Derefter retter Rosenius fokus mod tekstens centrum: at kendes ved Jesus over for mennesker. Rosenius betoner, at det ikke er nok at aflægge mundens bekendelse, hvis ens hjerte ikke er med. Rosenius understreger, at det derimod er det genfødte menneskes bekendelse til Jesus overfor andre mennesker, som får Jesus til at kendes ved os over for sin himmelske far. Dette at vedkende sig Jesus gør Rosenius så til prædikenens tyngdepunkt, hvor han dels understreger, at det er livsfællesskabet med Jesus, der giver kraft til i livets forskellige sammenhænge at vedkende sig Jesus og vidne om ham som synderes frelser, og samtidig kan der være mange mennesker, der kommer i en vanskelig situation. Rosenius skildrer, hvordan et ungt menneske er kommet til en levende tro på Jesus, mens det unge menneskes forældre er stærke modstandere af Jesus. Rosenius skildrer og giver sjælesørgeriske råd til sådanne mennesker, der ønsker at følge og ære deres frelser, og som samtidig ønsker at være lydige mod det fjerde bud om at ære sin far og mor.

4. Julesøndag (søndagen efter jul: Prædiken over Luk 12,32 (*Pietisten* 1880, 117-127).

I indledningen til sin prædiken giver Rosenius os sin disposition med ordene:

Huru tröstrik och ljuflig denna Herrens tillsägelse är, skola wi förstå och förnimma, endast i den mån wi kunde besinna, först hwem den Herren är, som talar, för det andra, hwilka och hurudana de äro, som erhålla denna tillsägelse, och slutligen sjelfwa tillsägelsens innehåll och löfte, eller huru det lofwar hjelp i alla möjliga omständigheter, når denne Herren säger till en menniska: "Frukta dig icke". (*Pietisten* 1880, 117).

I første del af sin prædiken udfolder Rosenius, hvem han er, som udtaler prædiketekstens trøsteord. Det gør Rosenius ved at give en frelseshistorisk fremstilling af Jesus Kristus. Han er den evige Guds Søn, som var med, da Gud i begyndelsen skabte alting. Som vor stedfortræder og midler fik han givet al magt i himlen og på jorden. Han var død, men han har besejret og overvundet døden. Når han siger: "Frygt ikke, du lille hjord, for jeres fader har besluttet at give jer Riget" (Luk 12,32), giver det en vældig tryghed og trøst til dem, som søger efter Guds rige, og som samtidig føler megen frygt, svaghed og angst for, om de vil kunne opnå det rige.

I anden del af sin prædiken beskriver Rosenius, hvem den lille hjord er. Det gør han på sin klassiske måde ved at fremholde, hvad der karakteriserer et kristent menneske. Det er et menneske, der har erkendt sin synd og ikke kan leve uden Guds nåde. Det udfolder Rosenius ved at inddrage bibelske eksempler fra både GT og NT og mange skriftsteder især fra Salmernes Bog i GT og fra brevene i NT.

I sidste del af sin prædiken udfolder Rosenius ud fra eksempler i Bibelen og en række skriftsteder, hvad den tryghed og trøst består i, når Gud giver sit rige til sin hjord.

5. Anden søndag efter helligtrekonger: Prædiken over Joh 4,5-26 (*Pietisten* 1880, 191-200).²

Denne prædiketekst omhandler Jesu møde med den samaritanske kvinde ved Sykars brønd i Samaria. Rosenius formulerede sit prædikentema med ordene:

Här wilja nu äfwen wi sitta ned wid brunnen och se och höra, hwad Herren kan gifwa oss att hemta af det lifwets watten, hwilket framflyter ur den springkälla, som är i hans innersta, hans hjertas kärlek och förbarmande mot arma owärdiga syndare (*Pietisten* 1880,191).

I denne prædiken viser Rosenius os Jesus som den kærlige og samvittighedsfulde sjælesørger. Rosenius applicerer teksten, så læseren møder Jesu kærlige frelsersind over for den samaritanske kvinde, men også så læseren bliver stillet over for, at Jesus afslører den samaritanske kvindes svage punkt, nemlig at den mand, hun lever sammen med, ikke er hendes mand. I sin prædiken inddrager Rosenius også flere vers fra Brorsons vækkelsessang *Ak, vidste du, som går i syndens lænke* (Den Danske Salmebog nr. 591), men naturligvis i provst Johan Michael Lindblads (1817-1893) oversættelse. Rosenius afslutter sin prædiken med at udtrykke det håb, at læseren gennem prædiken må møde Jesu Kristi hjertelag og ikke glemme og slet ikke foragte evangeliets hovedlære, at vi frelses

² Dette er den sidste prædiken af Rosenius, som han udarbejdede fire dage før sin død den 24. februar 1868 (Moberg & Sandell 1868, 284-285).

alene af nåde. Rosenius' prædiken er en troværdig udlægning af og applicering af teksten. Men Rosenius indlæser ikke noget af sin kendte forsoningslære i prædiketeksten.

6. Påskedag: Prædiken over Joh 20,1-10 (*Pietisten* 1880, 201-214).

Rosenius fastslår, at vi kan standse for tre frydeemner som følge af Kristi opstandelse fra de døde:

1. Det första fröjdeämnet är, att wi uti Kristi uppståndelse hafwa beseglingen på hele vår evangeliska predikan.
2. Påskdagens andra stora fröjdeämne är, att Kristus är uppväckt till vår rättfärdighet (Rom. 4: 25).
3. Påskdagens tredje fröjdeämne är, att wi uti den uppståndne Herren se förstlingen ibland dem, som sofwa (1 Cor. 15: 20).

Under det første frydeemne knyttede Rosenius til ved Paulus ord i 1 Kor 15 og betonedede, at Kristus døde for vore synder efter Skrifterne, at han blev begravet, at han opstod på den tredje dag efter Skrifterne og blev set af Peter, Jakob, de andre apostle, en række andre personer og til sidst af Paulus. Rosenius konkluderede, at eftersom Jesus var opstået fra de døde, var vores prædiken om hans opstandelse troværdig og en bekræftet sandhed. Gud havde fra syndefaldets dag lovet en frelser og forudsagt det afgørende tegn, at han ikke skulle opleve forgængelighed, men opstå på den tredje dag, hvad historien om Jonas var et forbillede på. Rosenius understreger, at vor tro bygger på denne bekræftede sandhed, så vi i troen modtager alt, hvad evangeliets prædiken indeholder og lover. Derfor er det en virkelig sandhed, at Gud elskede verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv. Det er da sandhed, alt hvad Jesus har sagt, at vi ved troen på ham vil få Helligånden, vil blive nye mennesker, blive Guds børn, Kristi brødre og medarvinger; det er da sandhed, at han alle dage vil være os nær, at han elsker og omslutter os, at han hører vore bønner og ikke lader et hår falde af vort hoved, uden at Faderen vil det. Ja det er da sandhed, at vi ikke skal dø evigt, men tværtimod forblive hvor han er i uendelig salighed. Hele denne evangeliske sandhed er bekræftet med et segl ved Kristi opstandelse.

Under det andet frydeemne betoner Rosenius, at Kristus blev oprejst til vor retfærdighed (Rom 4,25). Rosenius uddyber det med ordene:

Detta skola wi icke blott så förstå, att han blef uppväckt till besegling, att vår skuld nu war betald, vår synd borttagen och den ewiga rättfärdigheten förwärfwad; utan ock så, att Kristus uppstod rättfärdig för oss. Det är ett djupt och tänkwärdt språk, när apostelen i Rom. 4: 25 säger: Hwilken för våra synders skull är utgifwen och för vår rättfärdighets

skull uppväckt. Det heter egentligen: för vår "rättfärdiggörelses" skull uppväckt. Huru skola wi nu förstå detta? Wi weta, att Skriften annars öfwerallt framställer hela Kristi görande och lidande lydnad såsom grund för vår rättfärdiggörelse och att hans försoningswerk egentligen fullbordades genom hans död; såsom han sjelf på korset sade: Det är fullkomnad. Huru skola wi då förstå, att apostelen här på detta sätt skiljer mellan hans död och hans uppståndelse, då han säger, att Kristus är för våra synders skull utgifwen och för vår rättfärdighets skull uppväckt? Låtom oss fröjdas och prisa! Meningen är denna: Kristus war helt och hållet i vårt ställe både i sin död och uppståndelse; wi woro inför Guds ögon så inneslutna i honom, att när han såsom Guds Lam dog för våra synder, blefwo våra synder borttagna; och när han uppstod rättfärdigad från synderna, skedde äfwen detta för werlden, för menskligheten, som uti honom innesluten uppstod rättfärdigad från synderna, så att ingen nu behöfwer dö för sina synder emot lagen, om han icke genom otro förtrampar Guds Son. Såsom vår medlare och borgesman, den andre Adam, hade Kristus åtagit sig att swara för alla våra synder, att lida vårt förtjenta straff och att fullgöra allt, hwad den gudomliga rättwisan kräde. Allt detta fullgjorde han, då han gaf sitt lif i döden. Men med sin uppståndelse har han icke allenast gifwit alla menniskor och andar ett bewis, att han led och dog såsom helig och Guds Son för andras synder och icke för någon sin egen skuld; utan ock, att hans godtgörelse för våra synder war af Fadren fullkomligt godkänd och gillad; såsom skriften säger, att han är lefwande gjord efter Anden och dermed äfwen rättfärdigad i Anden (1 Petr. 3: 18; 1 Tim. 3: 16), d. ä. frisagd från alla de skulder och straff, hwilka han såsom menniskornas borgesman hade påtagit sig. Men då vår borgesman stod så alldeles i vårt ställe inför Guds dom, som om hela menskligheten hade gjort och lidit, hwad han gjorde och led – eftersom wi det hålla, att om en är död för alla, så äro de alla döda (2 Kor. 5: 14); – så gäller detta om hans uppståndelse: "Om en har uppstått rättfärdig för alla, så hafwa de alla uppstått rättfärdiga i honom". Nu återstår endast, att wi genom tron omfatta och iklädas denna rättfärdighet; men sjelfwa rättfärdigheten består deruti, att borgesmannen, som utfört vår sak inför Gud, är rättfärdig; det är hans egen personliga rättfärdighet, som då blir vår rättfärdighet. Det war detta, hwarom endast Anden skulle öfwertyga werlden, såsom han sjelf sade: för rättfärdighet, ty jag går till Fadren (*Pietisten* 1880, 207-208).

Om påskedagens tredje frydeemne skriver Rosenius, at vi i den opstandne Kristus ser førstegrøden af dem, der er sovet hen (1 Kor 15, 20) eller det ydre synlige tegn og forbillede på vore legemers opstandelse af jorden. Vi ser, hvordan døden lægger vore legemer i graven, men vi ved samtidig, at vi med smukke og forklarede legemer skal opstå. Vi skal huske på, at det er den almægtige Gud, som gør dette. Rosenius udfolder så ud fra 1 Kor 15, hvordan vore opstandelseslegemer vil blive og understreger til sidst, at denne herlige opstandelse til evigt liv alene vil ske for dem, der lever i troens fællesskab med Jesus Kristus. Rosenius tilføjer, at når vor modstander Djævelen vil anfægte os ved at pege på graven og forrådnelsen, da skal vi huske på, at Jesus er opstandelsen og livet, og at enhver, som tror på ham, skal leve, om han end dør.

I denne påskeprædiken taler Rosenius ikke alene sjælesørgerisk om Jesu sejr over døden, men han har også et langt dogmatisk afsnit, hvor han redegør for, hvad det betyder for os, at Jesus døde stedfortrædende på korset og blev oprejst påskemorgen til retfærdighed for os.

Sammenfatning. Det er karakteristisk for Rosenius' prædikener, at han er meget tro mod tekstens budskab. Han har ikke nogle kæpheste, han ønsker at få formidlet gennem en bestemt tekst. Man er aldrig i tvivl om, at hans hjerteanliggende er at forkynde Jesus Kristus som synderes frelser, men samtidig fornemmer man, at han altid er optaget af at lytte til den konkrete prædiketeksts hovedanliggende og at få netop den teksts budskab formidlet bedst muligt. Af de seks undersøgte prædikener er Rosenius' påskeprædiken den eneste, som indeholder et meget langt afsnit, hvor han udfolder sin forståelse af Jesu forsonende stedfortrædergerning. Men af de seks undersøgte prædikener vil en påskeprædiken også være det naturligste sted at udfolde sin forståelse af forsoningen.

Rosenius *Werlden i Jesu rättärdig är worden. Swar till några bröder i en landsort.*

Som en afslutning på, hvad Rosenius har skrevet om forsoningen i *Pietisten* i årene 1842-1866, bringes denne artikel fra *Pietisten* nr. 4 i 1862.

Käre bröder! Fröjder eder i Herren alltid! Det är icke blott en Gudomlig sanning hwad några upplyste män welat uttrycka med de orden, att werlden blef i Christi död rättfärdiggjord, utan det är sjelfwa den stora hufwudsanningen, på hwilken våra arma själar måste blifwa antingen ewigt saliga, genom tron, eller ock ewigt fördömda, genom otron. Men nog förstån I, att de icke welat säga, det hwarje menniska wore i biblisk mening "rättfärdiggjord och salig." Gud beware oss för en så grof och skriftwidrig tanke!

Nej, de som med christligt förstånd begagnat detta uttryck: "werlden är i Chriti död rättfärdiggjord", hafwa dermed endast welat framhålla evangeli stora hufwudsanning, för hwilken wi aldrig i tid eller ewighet kunna nog prisa den Gudomliga kärleken – den stora sanningen, att Christus i sin försoningsdöd burit och borttagit hela werldens synder, att Han så verkligen stått i vårt ställe inför Gud, dött vår död och uppstått till vår rättfärdighet, att när Han i sin uppståndelse blef från werldens synder "rättfärdigad" (1 Tim. 3: 16), så blef ock werlden i Honom från synderna rättfärdigad, d. ä. werldens synder woro försonade, borttagna, afplanade, Guds rättfärdighet war tillfredsställd; såsom Gud hos Profeten hade sagt: "Han skall borttaga dess lands synder på en dag" (Zach.3:9). Äfwen de otrognas synder äro af Christus afplanade, äfwen deras skuldebref är nagladt wid korset, äfwen de äro innefattade i Hans försoningsdöd och Hans uppståndelse; ty så säger Johannes: "Han är försoningen för våra synder, icke allenast för våra, utan och för hela werldens"; och så Paulus: "Om en är död för alla, så äro de alla döde"; och åter: "Gud war i Christus och försonade werlden med sig sjelf och förebrådda dem icke deras synder" etc. Uti denna mening är wisseligen hela werlden i Christus rättfärdiggjord, d.ä. dess synd är borttagen, dess rättfärdighet är förwärfwad. Äfwen Nohrborg säger i sin predikan på Fastlags-Söndagen, § 18, att förnekandet deraf, att alla menniskor blefwo rättiggjorda med Christus, när Han blef rättfärdiggjord i des ställe, förnekandet deraf "wore att beröfwa oss en stor tröst och äfwen stridande emot Guds ord, som uttryckligen lärar det" (neml. hwad saken angår, om ock icke med ordet "rättfärdiggöra"). Ja, han tillägger ännu såsom förklaring, att Paulus i Rom. 5 just derföre jemförer Adam och Christus, såsom vårt släktes ställföreträdare; och sedan han wisat huru Adam i sin ena person föreställde oss alla, så tillägger han: "Så föreställde äfwen Jesus i sin ena person hela vårt slägte, som under Honom ansågs såsom ett band, en person, en kropp, hwars hufwud Han war. Och när nu hela werldens syndaskuld blef lagd på Jesus, så kunde denna skuld icke mer ligga qwar på werlden; ty hon kunde icke på en gång wara på twenne ställen. Werlden ansågs således wid Jesu lidande för fri och lös ifrån all skuld. Hade nu Jesus icke kunnat föra sin antagna sak till godt slut, så att Guds rättfärdighet dermed kunnat wara tillfreds; så hade då skulden med all sin fördömelse fallit tillbaka på werlden igen. Men när Jesus, på hwilken hela syndamängden låg, hade så kämpat sig igenom, att Gud, efter sin strängaste rättfärdighet, fann rättwist att äfwen taga skulden ifrån Honom och göra Honom rättfärdig; så war ju klart, att skulden med all sin fördömelse war borttagen icke

allenast ifrån Jesus, utan äfwen ifrån werlden; ty skulden kunde då icke falla tillbaka på werlden igen, såwida hennes Fullmäktig, på hwilken all hennes skuld låg, hade utplånat densamma. Således se wi, att en rättfärdiggörelse äfwen gick öfwer werlden i samma stund och med detsamma, som Jesus blef rättfärdiggjord". Så långt Nohrborg.

Men huru skola wi nu förstå detta, neml. att Skriften lär, att alla werldens synder äro "borttagna på en dag", försonade och afplanade, då werlden i denna mening måste wara rättfärdiggjord, och att Skriften å andra sidan lita bestämdt lär, att hwarje enskild menniska ännu måste komma til omvändelse, bättring och tro på Christum, för att warda rättfärdiggjord och salig, eller eljest blifwa fördömt? Om detta ännu kan wara dunkelt för några, wilja wi blott erinra om följande liknelse: Innewånarne i en stad hafwa gjort uppror emot sin konung och dermed ådragit sig hans onåd, så att de äro dömda att nedergöras. Men konungens son har trädt emellan och genom en mycket dyr försoningsåtgärd utwerkat sin faders nåd öfwer de brottslige. Konungen låter nu allmänneligen förkunna, att döddomen är upphäfwen, att alla äro benådade och att hwar och en, som nu nedlägger wapen och hyllar sin konung, skall återupptagas i hans nåd. Detta wilkor war nödwändigt, det låg i sakens natur; ty icke kan den utvecklade benådningen innebära, att äfwen om de upproriske fortfara att strida mot sin konung, de likwäl skola hafwa hans nåd. Men när de nu nedfalla för sin konung, med ånger bekänna sin brottslighet och bedja om nåd, da blifwa de, på grund af konungasonens erlagda försoning, i sanning benådade och återinsatta i alla sina medborgerliga rättigheter. Andra åter, som fortfara att strida, äro derigenom sjelfwe orsak till sin död, ehuru konungasonens gifna försoning gällde äfwen för dem, och konungens hjerta war benäget att emottaga äfwen dem. Just på detta sätt har ju Gud i hela Skriften framställt vår sak. Så t. ex. säger Herren Christus uti sin liknelse om den förlorade sonen, att äfwen då denne är borta i främmande land, så är fadrens hjerta fullt af kärlek och förbarmande, och den yppersta klädningen är redan färdig och väntar blott på sonens återkommande; men den bortawarande sonen har intet godt af all denna fadrens kärlek och den yppersta klädningen blir honom icke påklädd, förrän han återkommer i fadrens famn. Här se wi åter de båda hufwudsanningarna framhållna, både den, att Fadren är förblidkad och nådig före syndarens återkomst, och sedan den, att syndaren är förlorad, är dödens barn, om han icke återkommer i bättring och tro. Detta ewiga förderf är den "Gud wrede", som "blifwer öfwer honom, som icke tror Sonen" (Joh. 3: 36). Och då fadren om sin återkomne son udbrister: "Denne min son war död och

hafwer fått lif igen, han war borttappad, och är igenfunnen; så lära wi af dessa Christi ord hwad som nu återstår för en människas salighet: hon är wisseligen återlöst, försonad, befriad från sina synder inför lagen, men hon är "död", hon måste "få lif igen"; hon är borta från Gud, hon måste återkomma – hon kan icke lefwa i himmelen utan att warda "född ofwanefter", "född af Gud" – Gud har "försonat werlden med sig sjelf", men det som nu återstår, heter så: "Låter försona eder med Gud" (2 Cor. 5: 19, 20).

Då dessa förhållanden äro i hela Skriften så uppenbara, att de läsas snart sagdt på hwarje sida, så kan nu frågan endast blifwa om uttryck och talesätt. I frågen uti edert bref "om man bör begagna det talesättet, att werlden är rättfärdig i Christus". Utan twifwel gifwas här några wigtiga skäl, hwarföre det talsättet bör endast med stor warsamhet och icke utan en genast bifogad tydlig förklaring användas. (Äfwen Nohrborg gör den anmärkningen.) Dessa skäl äro i synnerhet följande: Först, att om ock den åsyftade meningen är riktig, sjelfwa uttrycket, att "werlden är i Christus rättfärdig", likwäl icke är bibliskt; och för det andra, att uttrycket om hela werldens rättfärdighet i Christus verkligen blifwit på åtskilliga tider och orter olyckligt missförstådt, så det icke blifwit wäl och tillräckligt förklaradt. Först är det ifrågawarande uttrycket icke bibliskt; ty det är ju uppenbart att i hela Skriften brukas orden "rättfärdiggjord" och "rättfärdig" endast om de troende, icke om de otrogna. Jag ser af edert bref, att någon påstått de orden i 2 Cor. 5: 19 kunna läsas sålunda: Ty Gud war i Christus och rättfärdiggjorde werlden" etc. Detta är misstag. Det se alla som läsa grundtexten och weta skilnaden mellan dikaião, rättfärdiggöra, förklara för rättfärdig och katallasso, förlika, försona. Äfwen wid Rom. 5: 18,19, är att märka, att Apostelen der endast säger hwarifrån lifwets rättfärdiggörelse kommer till alla människor, ock icke att alla människor redan hafwa emottagit lifwets rättfärdiggörelse; och såsom fördömsen drabbar endast dem, som förblifwa i Adams död, så kommer och lifwets rättfärdiggörelse endast öfwer dem, som "undfå", "anamma", nådens och gåfwans fullhet till rättfärdighet. Så förklarar sig Apostelen sjelf i närmast föregående vers 17. Äfwen att orden "de många" här hafwa betydelse af alla, är ett Skriftens talesätt, som betyder: alla, som skola blifwa rättfärdiga, skola blifwa det genom ens lydnad; såsom wi se i Joh. 1: 9, der Christus kallas "det sanna ljuset, hwilket upplyser alla människor, som komma i werlden." Nu weta wi, att icke alla människor, som komma i werlden, blifwa upplysta, utan att meningen är: alla människor, som någonsin blifwa upplysta, blifwa det endast genom detta ljuset. Så förstå wi ock Pauli ord på detta ställe.

Men hwartill behöfwes härom många ord? Wi weta ju af hela Skriften, att "utan tron är omöjligt tackas Gud", att orden "rättfärdig" och "rättfärdiggjord" brukas endat om de troende, och att aldrig ett enstaka och dunklare Bibelställe får tagas så, att det strider mot de många och tydliga. Och då wi nu hafwa många andra uttryck, än "rättfärdiggjord", hwilka lika starkt och trösterikt beteckna huru werldens synder i Christi död "borttogos", så är det wäl rådligast att helst bruka sådana, eller och endast med stor warsamhet och en tydlig förklaring bruka det ifrågawarande.

Det är ock bewisligt, att uttrycket om hela werldens rättfärdiggörelse i Christi död tidsals blifwit på ett olyckligt sätt missförstådt. Jag har ännu i lifligt minne, huru i en försaling uti högre norden af vårt land, omkring 30 år sedan, en hop wäckta och troende själar hade genom ifrågawarande talesätt kommit på den meningen, att hela werlden war på det sättet rättfärdig och salig, att ingen bättring, ånger och tro nu mer behöfdes, allt war gjordt i och med Christi död och uppståndelse. När jag blott tillönskade dem den Heliga Andas nåd, logo de emot mig och sade uttryckligt, att denna nåd icke behöfdes, de hade fått allt, när Christus dog på korset o.s.w. Och sorgligt att förtälja, slöt denna hop med att så förswinna i werlden, som watten rinner ned i sand. Oss är icke oweterligt, hwad Satan i sinnet hafwer. Får han icke behålla menniskorna i den allmänna otrons och säkerhetens mörker, så förskapar han sig i ljusens ängel och förer dem under evangelisk flagg på en lysande omwäg tillbaka till sit mörka rike; likasom han förer andra med lagisk färg till samma olyckliga slut. Så omtalar och Luther i en predikan på annandag Påsk huru äfwen på hans tid fanns "en hop som lärde folket att trotsa allt för fritt och tala med det Gudomliga Majestätet som med en lärpojke" etc. Historien beskrifwer dem och; de woro mycket evangeliska, frimodiga och starka, men på det sättet, att de saknade Herrens fruktans Ande. Då en tuktaad själ, som förödmjukas af sina egna synder, likwäl har blott tröst och frimodighet, ja, "fröjd i Herran", detta är nåd – en stor nåd; men saknas Herrens fruktan, saknas ödmjukheten och sanningen i hufwudlärorna, blifwer anden uppblåst och fräck i egna meningars förswarande, så är allt detta evangeliska i bekännelsen blott ett ömkeligt skenwäsende och satanisk berusning. Äfwen säger Luther i nämnda predikan: Hwad wore det för en tro, som icke skulle hafwa med sig någon fruktan och bäfwan? ty det är egentligen trons natur, att hon wisar sin kraft uti räddhåga, död, synd och allt det, som eljest gör menniskan blödig och försagd m.m. Detta har jag anmärkt med anledning af de exemvel jag anført. Jag wet wäl, att en sådan förwillelse och förwändning i anden

icke beror blott af de här betraktade talesättet, utan af Satans werkan, än under en skylt, än under en annan. Men det nämnda förwillade folket i Norrbotten hade verkligen till lösen detta uttryck: "Werlden är rättfärdig och salig". Det är då ett gifwet bewis på huru nödigt det är, att, jemte kärlekens nit om det allrawigtigaste styckets fulla uttalande, wi också använda all möjlig wishet och warsamhet och alltid äro på wakt emot den arge Satan, huru nödigt det är, att icke blott framställa sanningen med "oförfalskad lärdom och ärlighet", utan och med "helsosamma ord" (Tit. 2: 7,8) och att, om ett ord begagnas, som lätt kan missförstås, wi alltid bifoga en tydlig förklaring, till missförståndets förebyggande. Men Gud, som all nåd kommer af, Han förläne oss nu härtill sin "nåds och wisdoms anda"! Låtom oss fröjdas och prisa och gifwa Honom ära för Hans outsägliga gåfwa, Christus och den ewiga nåden i Honom; och sedan waka och bedja, att icke fienden på ett eller annat sätt beröfwar oss vår krona.

25 sange af Rosenius publiceret i Pietisten i perioden 1842-1854

1. *Pietisten* nr. 9 1842. Rosenius publicerede under overskriften *Du utsläpper och genom dins förbunds blod dina fångar utu kulone, der intet Watten uti är* (Zach. 9: 11) sangen *Ack ack, jag arme syndare, Hwad jag i synd är fångslad!* med 13 vers. Da Rosenius reviderede og forkortede de første ni årgange af *Pietisten* igennem nogle år i 1850'erne, bevarede han sangen *Ack ack, jag arme syndare, Hwad jag i synd är fångslad!* med 13 vers. Sangen er genoptrykt i *Pietisten Nytt och Gammalt från Nådens Rike*, Första Årgangen 1857, 110-112. Sangen fremtræder anonymt både i første og anden udgave af *Pietisten*. Den må derfor være forfattet af Rosenius, eftersom Rosenius ikke satte sit navn under egne artikler og sange, som han publicerede i *Pietisten*.

Sangen *Pris vare Gud, pris vare Gud!* blev som nr. 110 med 12 vers under overskriften *Lösepenningen Sak. 9:11* publiceret i *Ahnfelts* ottende sanghefte 1864.³ En komparativ læsning af de to sange *Ack ack, jag arme syndare, Hwad jag i synd är fångslad!* og *Pris vare Gud, pris vare Gud!* viser klart, at det er samme sang. I sangen i *Ahnfelts Sånger* er der fjernet et vers, og der er foretaget mindre redaktionelle ændringer. Men både i *Pietisten* og i *Ahnfelts Sånger* er sangen digtet ud fra ordene i profeten Zakarias Bog 9,11.

³ I årene 1850-1877 udgav Oscar Ahnfelt (1813-1882) 12 sanghefter med 200 åndelige sange (Kofod-Svendsen 2018). Disse sanghefter blev samlet i Ahnfelts sangbog *Andliga Sånger* og fik en enorm udbredelse. Eftersom alle Rosenius' sange, bortset fra to, kom med i Ahnfelts *Andliga Sånger*, fik Rosenius' sange en meget stor udbredelse. Fra Ahnfelts *Andliga Sånger* blev sange af Rosenius oversat til mange sprog (Kofod-Svendsen 2021).

Dette er den første sang, Rosenius publicerede i *Pietisten*, efter at han få måneder tidligere havde overtaget redaktørposten som George Scotts efterfølger, der på grund af svensk modstand havde set sig nødsaget til at forlade Sverige. I sangen udfolder Rosenius Jesu stedfortrædergerning, idet han fremstiller Jesu død som et soningsoffer, hvor Jesus efter offermodellen opfylder loven, soner Guds vrede efter forligelsesmodellen, besejrer Djævelen efter kamp-sejr-modellen og dermed løskøber mennesket efter genløsningsmodellen. Dermed har Jesus "frelst mig fortabte og fordømte menneske, løskøbt og gjort mig fri fra alle synder, fra døden og fra Djævelens magt" for at citere Luthers kendte ord i *Den Lille Katekismus*.

2. *Pietisten* nr. 5 1843. En af de sange, Rosenius tidligt publicerede i *Pietisten*, var *Wik ej ur mitt hjerta*, som han bragte med 14 vers under overskriften *Andans fattigdom*. Denne dybt personlige og selvransagende sang om den åndelige fattigdom er ofte blevet tilskrevet Rosenius, men da Rosenius publicerede sangen, meddelte han, at den var indsendt. Det ville Rosenius ikke have skrevet om sin egen tekst i sit eget blad. Nærlæser man teksten i *Pietisten*, finder man flere formuleringer, som man vanskeligt kan forestille sig, at Rosenius har skrevet. Flere har peget på Carl Gustaf Cassel (1743-1866, cand.jur., overdirektør for lant- och sjötullverket, senere lagmand over Västmanland og Dalarna) som den oprindelige forfatter. Sangen kan passe godt på Cassels åndelige situation på det tidspunkt, hvor han begyndte at forstå og tilegne sig evangeliets indhold (Newman 1931, 132-134). Dernæst skal man nærlæse *Wik ej ur mitt hjerta* i *Pietisten* med teksten *Wik ej ur mitt hjerta* i sang nr. 2 med 16 vers i *Ahnfelts* første sanghefte udgivet i 1850. Da springer det i øjnene, at teksten i *Ahnfelts* sanghefte har en anden åndelig klarhed og dybde, end sangen havde i *Pietisten* 1843. Det bør også noteres, at vers to "Vandringsman på jorden" og vers syv "Att i trone salig" i teksten i *Ahnfelts* sanghefte mangler i originalteksten i *Pietisten*. Det er altså bearbejderens tillæg.

På Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens (EFS) hovedkontor i Uppsala findes i deres arkiv Rosenius' private udgave af *Pietisten* 1842-1848, signeret af Rosenius Stockholm 22.12.1848. I denne første udgave af *Pietisten* har Rosenius med sin håndskrift skrevet forskellige kommentarer og rettelsesforslag i marginen til flere artikler i *Pietisten*. Over sangen *Wik ej ur mitt hjerta* har han skrevet "den senare redigerade sången". Den formulering tyder på, at det er Rosenius, som har redigeret den oprindelige sang. Havde en anden person for eksempel Ahnfelt redigeret sangen, inden den kom i *Ahnfelts* første sanghefte, ville Rosenius givetvis have nævnt personens navn. En sådan redaktionel bearbejdelse kan være årsagen til, at Bernhard Wadström (1831-1918), der var med til at oprette EFS i 1856 og ansat i bevægelsen en årrække, angav Rosenius som forfatter til sangen *Wik ej*

ur mitt hjerta, da han i 1859 udgav sangbogen *Andeliga Sånger*. Det er Wadströms oplysninger, der er baggrunden for, at Rosenius betegnes som sangens forfatter i en række ældre sangbøger. I nyere sangbøger i Sverige og Danmark formodes Cassel at være forfatter til sangens originale tekst, der så er blevet bearbejdet af Rosenius. Sangen er typisk for Rosenius, når han advarer imod faren ved selvretfærdighed og henviser til nåden i Kristus, som fundamentet for en kristens fred, håb og glæde. Denne sang er måske Rosenius' stærkeste advarsel mod selvretfærdighed, hvor han bruger flere velvalgte billeder for at vise, hvordan en kristen let kan falde for den fristelse at regne sig for bedre og mere from end andre og dermed ende som en farisæer. Men Rosenius anviser også den rette bibelske udvej, som er at lade sig tugte og oplyse af Helligånden, både når han afslører synd og selvtilfredshed og peger hen på nåden i Kristus. Også i denne sang understreger Rosenius, at en kristen ved trosforeningen med Kristus er helt ren og retfærdig og på enhver måde er Gud velbehagelig i Kristus. I denne sang kommer Rosenius' forståelse af og undervisning om helliggørelsen klart frem.

3. *Pietisten* nr. 7 1843. Rosenius publicerede under overskriften *Läsning för Barn. Ett godt barns lovsång* børnesangen *O gode Gud, dig tackar jag: Du gav mig liv och själ*. Sammenligner man den børnesang med Isaac Watts' (1674-1748, frikirkepræst i London) to børnesange 1. *Lord, I ascribe it to thy Grace* og 2. *Praise for birth and education in a Christian land*, så er ligheden slående. Man er ikke i tvivl om, at Rosenius har siddet med Watts' to børnesange, da han skrev sin børnesang til *Pietisten* (Selanders 1973, 50). Denne børnesang er formet som barnets tak til Gud, for livet han har givet, og barnets tak til Gud fordi det har fået mulighed for at lære Gud at kende. Det er mig bekendt den eneste børnesang, Rosenius har skrevet. Jeg har ikke tilstrækkeligt kendskab til svenske søndagsskolesangbøger til at vide, om Rosenius' børnesang er blevet optaget i en søndagsskolesangbog.

4. *Pietisten* nr. 8 1844. Rosenius publicerede under overskriften *På nåden i Guds hjerta* sangen *På nåden i Guds hjerta*. I andet vers, der begynder "På nåden i mitt hjerta" havde Rosenius til ordet nåden en fodnote, hvor han skrev, at han her forstod nåden, som nådens virkninger, for eksempel anger, sønderknuselse, bøn, forbedring, tro og kærlighed. Carl Magnus Montin (1721-1798), sognepræst og senere provst i Bollebygd, Sverige, digtede i 1753 vers et og to samt vers fire. Teologisk stod han herrnhutismen nær og forfattede flere herrnhutisk farvede sange. Rosenius bearbejdede Montins tre vers, tilføjede fem vers og publicerede de otte vers i *Pietisten*. Syv af sangens otte vers kom som nr. 28 med i Ahnfelts tredje sanghefte udgivet i 1853. Vers tre i *Pietisten* var

nærmest en gentagelse af vers to og kom derfor ikke med i Ahnfeldts sanghefte. Temaet for sangen sættes med ordene i første vers:

På nåden i Guds hjerta,
Den Jesus bragt oss fram,
Då Han för oss i smärta
Blef död på korsets stam,
Jag nu allena bygger
Min tro och salighet,
Och lefwer därför trygger,
Den onde till förtret.

Rosenius beskriver, hvordan Jesus ved sin offerdød på korset har ofret sig selv for os og dermed sonet Guds vrede og vundet nåde i Guds hjerte til os syndere. Her bruger Rosenius primært offermodellen og forligelsesmodellen. I sangens følgende vers beskriver Rosenius i et nærværende og eksistentielt sprog usikkerheden ved at lægge egne følelser og erfaringer til grund for sin frelse og peger i stedet på det sikre fundament, der er lagt i Jesu død og opstandelse, som man i dåben har fået del i. Sangen får sin egen styrke ved den sjælesørgeriske måde, hvor den næsten bogstaveligt tager læseren ved hånden og viser vedkommende, hvordan følelser kan skifte, og tro kan være anfægtet, men Guds nåde i Kristus er det sikre og faste fundament, der bærer, når alt andet synes at vakle.

5. *Pietisten* nr. 1 1845. Under overskriften *Nyårs-sång* publicerede Rosenius *När den arma jordens tid förgår* med 13 vers. Bag den sang stod den finske præst, professor og digter Lars Jakob Stenbäck (1811-1870), der efter at have sluttet sig til pietismen forlod den profane digtning. I årene 1839-1841 redigerede han det pietistiske tidsskrift *Evangeliskt Weckoblad*, og den 7. januar 1840 publicerede han i bladet sangen *När den arma jordens tid förgår* med syv vers. Stenbäck ønskede ved indgangen til det nye år at give sangens læsere frimodighed ved at betone, at hvad der end sker, så lever Kristus, og i fællesskab med ham har en kristen den stærkeste på sin side. Inden Rosenius publicerede sangen i *Pietisten*, digtede han yderligere seks vers, som alle var skrevet i samme tema som Stenbäcks oprindelige sang. Selv om sangen har to forfattere, fremtræder den i udpræget grad som en enhed. Ved indgangen til et nyt år giver sangen tryghed og frimodighed ved dens stadige gentagelse af, at Kristus, som har al magt, lever, også når tiderne skifter.

Under overskriften *De växlande tider* kom sangen *När den arma jordens tid förgår* som nr. 10 med alle 13 vers med i Ahnfeldts første sanghefte trykt i 1850.

6. *Pietisten* nr. 10 1845. Rosenius publicerede under overskriften *Det litet försökta nådabarnets bönesuckar* sangen *Jag arma barn, som litet har erfarit* med 20 vers. I en fodnote til overskriften skrev Rosenius, at sangen var forfattet af fru A.M Gullbransson, men at sangen blev bragt med ubetydelige ændringer og et tillæg på nogle vers. Det kan vanskeligt læses anderledes, end at Rosenius dels har foretaget det, han kalder ubetydelige tekstændringer, samt digtet nogle vers til Gulbranssons sang. Sangforfatterens fulde navn var Abela Maria Berglund-Gullbransson (1775-1822). Hendes sang blev første gang publiceret i hendes *Uppbyggliga sånger*, udgivet i Göteborg 1823. Berglund-Gullbransson virkede i Varberg og Göteborg, hvor hun udøvede en stor åndelig indflydelse gennem de mange sjælesørgeriske breve, hun skrev.

Berglund-Gullbransson skrev oprindelig en pietistisk præget sang om glæden ved at være et Guds barn, hvor hun samtidig påpegede farerne for at blive præget af Djævelens og verdens mange fristelser og dermed miste den evige salighed hos Gud. Da Rosenius digtede yderligere nogle vers, fulgte han Berglund-Gullbranssons advarende pietistiske tone. Det er sjældent at finde en sang af Rosenius, hvor forsoningen står så svagt. 11 af de 20 vers, der var publiceret i *Pietisten*, kom med som nr. 6 i Ahnfelts første sanghefte publiceret i 1850.

7. *Pietisten* nr. 12 1846. Rosenius publicerede under overskriften *Hemlängtan* sangen *Jag wet ett land av idel ljus* med seks vers. I en fodnote til sanglinjen i sidste vers "Hwad! Blifva där Han är" henviste Rosenius til Joh 17,24. Sangen kom som nr. 21 med i Ahnfelts andet sanghefte i 1851 med en engelsk melodi. I sangen skildrer Rosenius den himmelske salighed, som er de kristnes egentlige hjem. Samtidig betoner han, at det er alene på grund af Guds nåde og kærlighed og Lammet, der på korset har løskøbt alle mennesker ved at give sit liv, at ethvert menneske kan indgå i det gode faderhus i tillid til Jesu frelsergerning. Sangen er i skildringen af en kristens egentlige hjem præget af en pietistisk tone og sprogdragt. Sammenligner man Rosenius' tekst med Isaac Watts' berømte sang "There is a land of pure delight", er ligheden så slående, at man ikke er i tvivl om, hvor Rosenius' kilde er til den sang, han publicerede i *Pietisten*. Dog havde Rosenius fundet Watts' sang i en version, hvor et omkvæd var blevet tillagt, som ikke findes i Watts' originale tekst. Dette karakteristiske omkvæd præger Rosenius' sang (Bolander 1954, 120-121; Selander 1973, 50). Denne sang blev sunget ved stiftelsen af *Foreningen for den indre Mission* den 17. september 1853 (Blauenfeldt 1912, 11).

8. *Pietisten* nr. 1 1847. Rosenius publicerede under overskriften *Ändå eller Känna och tro* sangen *Wäl mig, nu till borgen jag hunnit* med 13 vers. Når vore følelser skifter, og troen synes svag, da holder Kristus, i ham er jeg retfærdig, trods uværdig i mig selv. Sangen er sikkert skrevet til opmuntring for dem, der ikke føler, at de magter at leve et rigtigt kristenliv. Man kan sige, at Rosenius har skrevet en trøstende sang til modløse kristne, hvor trøsten er at rette sit blik på Guds nåde i Kristus. Med 12 vers kom sangen som nr. 9 med i Ahnfelts første sanghefte fra 1850 under overskriften *Ändå*.

9. *Pietisten* nr. 3 1847. Rosenius publicerede under overskriften *Till "Herrans elända"*. Es 49,13-16 sin sang *Ängsliga hjärta, upp ur din dvala!* med otte vers. I fodnoter til forskellige vers henviste Rosenius til Sl 18,3; Sl 91,2; 2 Kor 5,7. Man forstår nok bedst ordene i overskriften fra Es 49,13-16 som den inspiration, der satte Rosenius i gang med at skrive denne sang. Rosenius vil tale til de mennesker, der føler sig i samme situation, som omtales i Es 49,14: "Herren har svigtet mig, Herren har glemt mig!" De mennesker bliver trøstet med ordene i Es 49,15-16. Det er nok denne trøst, Rosenius vil udfolde i sin sang. Alle sangens otte vers kom som nr. 8 med i Ahnfelts første sanghefte fra 1850 med en melodi af Ahnfelt. Især nedenstående vers er sangens omdrejningspunkt:

Fastän du icke kan känna och se det,
Fast' du är syndig och skröplig – likwäl
Christus har köpt dig,
Twagit och döpt dig,
Bär och bewarar ock ännu din själ.

Midt under syndens dagliga plåga
Dock du en ewig rättfärdighet har.
Att wi är ' rena
Ha wi allena
Tacka det Lammet, som synderna bar.

Rosenius begynder sangen med at opfordre den, der vil høre Kristus til, med ordene "upp ur din dwala!" til at se op fra det, der måtte pine ham og gøre ham mismodig og i stedet rette blikket mod sin frelsers nåde, venskab og fællesskab. Jesus lever nemlig fortsat med sin frelserkærlighed. Den tanke udbyggede Rosenius ved at understrege, at i Frelseren er et menneske både ren og retfærdig og himmelen værdig. Rosenius medgiver så i sin følgende fremstilling, at selv om en kristen ikke kan føle og se sin rigdom, ejer han dog i Kristus hele Kristi frelsergerning udført på korset, som Kristus i

dåben har givet den enkelte og dermed rensset vedkommende. Også i denne sang ser Rosenius Jesu offerdød som et soningsoffer. Dette sætter Rosenius trumf på ved at forkynde, at den Kristus, som har gjort alt til menneskets frelse, fortsat både bærer og bevarer det troende menneske med den samme frelserkærlighed. Rosenius præciserer, at også når man føler sig plaget af synden, ejer man dog en evig retfærdighed. At syndige mennesker er helt rene over for Gud, kan de alene takke det Guds lam for, som har båret og borttaget deres synder. Dette underbyggede Rosenius ved at give en personlig forkyndelse af treenigheden: Gud er det troende menneskes trofaste far, hans Søn er den troendes bror, og Helligånden er den troendes vejleder.

Til sidst udfoldede Rosenius i sangen med lidt forskellige billeder det dobbelte ved en kristens liv. På den ene side erkender og bekender man sine synder, svagheder og mangler og kan føle sig i en stor fare. På den anden side er virkeligheden, at man i Kristus ejer Guds nåde og bor i Guds borg, det vil sige lever under Guds beskyttelse. Netop rigdommen i Kristus er det Rosenius' hovedanliggende at formidle og forkynde i denne sang, der er blevet betegnet som Rosenius' mest rosenianske sang.

Rosenius fremstiller Jesus som offerlammet, der efter offermodellen og genløsningsmodellen har båret alle menneskers synder og frikøbt dem fra Djævelens fangenskab.

10. *Pietisten* nr. 6 1847. Rosenius publicerede under overskriften *Den gode Herden* sangen *Var jag går, i skogar, berg och dalar* med fem vers. Her og også andre steder betegner Rosenius forholdet mellem det troende menneske og Gud med ordet venskab. Rosenius' afhængighed af herrnhutismen fremgår blandt andet af, at Rosenius til denne sangs vers 3-5 har lånt og bearbejdet en tekst fra den herrnhutiske *Samling Af Äldre och Nyare Andeliga Sånger och Werser* fra 1806 (Lövgren 1964, 572). Sangens fem vers kom som nr. 130 med i Ahnfeldts niende sanghefte i 1868 under overskriften *Den gode herden*.

Rosenius har skrevet denne sang i en subjektiv stil ved at bruge det bibelske hyrdebillede. Den enkelte kristne lever sit liv i følgeskab med den gode hyrde, der gik i døden for ham, men som nu lever. Den gode hyrde er den kristnes gode ven. Ganske vist er den gode hyrde usynlig, men ikke desto mindre taler han til den enkelte; det kan være advarende ord eller trøstende ord. Den gode hyrde kan forsvinde af syne, men vender så tilbage igen. Rosenius nævner Jesu omsorg over for den tvivlende Thomas som et eksempel på, hvordan den gode hyrde kan henvende sig til et tvivlende menneske. Sangens sidste del er formet som en bøn til den gode hyrde om at følge og lede den enkelte kristne, så han når saligheden hjemme hos Gud.

Denne sang er endnu et eksempel på, at når Rosenius har bearbejdet og tildigtet vers til en oprindelig herrnhutisk sang, så er han blevet i sangens tema, så også i Rosenius' udgave står Jesus som den gode ven og hyrde i centrum, og ikke Jesus som stedfortræderen, der nævnes mere perifert.

11. *Pietisten* nr. 12 1847. Rosenius publicerede under overskriften *Den stora Jul-gåfwan* sangen *Nu ewigt wäl, nu ewigt wäl!* med ni vers. Med overskriften *Den stora Jul-gåfwan* fremtræder sangen som en julesang, der også omtaler inkarnationen som et stort glædeemne, men sangens omdrejningspunkt er en udfoldelse af "Försoningsgåtan stor". Denne sang er et godt eksempel på, hvordan man ofte i den rosenianske tradition ikke kan "nøjes" med at forkynde julens store under, at Gud blev menneske, men først får udfoldet inkarnationen, når man har forkyndt, at det lille barn i krybben døde stedfortrædende på Golgata kors og opstod sejrrig påskemorgen. Da sangen kom med som nr. 41 i Ahnfeldts fjerde sanghefte fra 1855 med syv vers, fik den ikke overskriften *Den stora Jul-gåvan*, men derimod *Den stora gåvan*. Sangens omdrejningsvers:

Si, det war ewighetens råd,
Försonings-gåtan stor.
Ack under utaf ewig nåd!
Guds Son blir menskors Bror,
Och sina bröders Löftes-man!
Uti Hans död min synd förswann;
Och jag är hjertligt nöjd.

I ovennævnte vers beskriver Rosenius, hvordan Jesus ved sin død og sit blod, altså som offerlammet efter offermodellen, får menneskets store synd til at forsvinde, så den ingen ret har til at anklage og fordømme det menneske, der tager sin tilflugt til Guds Søn, der julenat blev menneske. I flere vers går inkarnationen og forsoningen hånd i hånd og skaber ægte frelsesjubel og frelsesglæde.

12. *Pietisten* nr. 5 1848. Rosenius publicerede under overskriften *Det är nog sin sang, Allt hwad oss Adam i fallet ådragit* med seks vers. Efter sangen stod der i *Pietisten*: Stockholm: Långfredagen 1848. Alle sangens vers kom med som nr. 40 i Ahnfeldts fjerde sanghefte udgivet i 1855. Temaet for sangen sættes med ordene i første vers:

Allt hwad oss Adam i fallet ådragit,
Allt är nu botadt af "Qwinnonnes säd".
Lammet har werldenes synder borttagit,

Då, – på den dagen, – Han dog uppå träd.

Han, som war ren,

Gjort det allen.

En dog för alla, och alla i En.

Dette vers uddyber Rosenius med følgende ord i et efterfølgende vers:

"Om edra synder än blodröda wore,

Skola de likwäl snöhwita bli här".

O, ja – det blodet af Herren den Store

Tusenfallt mera än synden dock är.

Tänk, när Guds Son,

Sjelfwa Guds Son,

Lider och dör till de fallnas förmon!

I denne sang bragte Rosenius en klar tale om faldet i Adam og oprejsningen i Kristus med en stærk opfordring til enhver om at tage imod den frelse, som Kristus vandt til alle mennesker på den dag, da han borttog alle menneskers synder ved sin død på korset. Rosenius betonedede, at Jesus umiddelbart før sin død indstiftede nadveren til syndernes forladelse. Dernæst understregede Rosenius, at selv om et menneskes synder er blodrøde, skal de dog blive snehvide, hvis synderen ser hen til Jesu forsonergerning. Rosenius' bøn i salmen er, at Jesus vil vise sig i sin frelserskikkelse, så de sønderknuste må søge og finde deres frelse ved korset. At det enkelte menneske må anse Jesu frelsergerning for fuldt ud tilstrækkelig til frelse. Det er forfærdeligt at forkaste Guds Søn og derved gøre sig selv til en træl under synden og evigt være borte fra Gud.

Rosenius bruger i sangen offermotivet, hvor Jesu blodige død på korset overvinder følgerne af alle menneskers synder. Jesu stedfortrædende offergerning har i Guds øjne en langt større betydning end menneskets synd.

Efter at temaet er fastslået i sangens åbningsvers, er de følgende vers en lang opfordring til den, der læser eller synger sangen, om at tilegne sig åbningsversets budskab og bygge sit liv på det budskab.

13. *Pietisten* nr. 11 1848. Rosenius publicerede under overskriften *Barna-sången*, eller *Guds barns glädje i Gud* sangen *Guds barn jag är!* med fem vers. Bag sangen stod den finske præst, professor og digter Lars Jakob Stenbäck, der den 4. februar 1839 i det pietistiske tidsskrift *Evangeliskt Weckoblad* publicerede sangen *Guds barn jag är*, som kun bestod af et vers. Rosenius digtede så yderligere fire

vers, inden han bragte sangen i *Pietisten*. Sangen kom med som nr. 5 i Ahnfeldts første sanghefte, der blev trykt i 1850. *Guds barn jag är!* er formet som en stor lovsang i taknemmelighed over, at man af Guds nåde får lov at være et Guds barn. Det udtrykkes i sangen, at forsoningens mening er blevet opfyldt, hver gang et menneske er blevet et Guds barn. Ordene lyder:

Halleluja!

Nu skapelsens råd jag har funnit.

Guds barn jag är!

Försoningens mening jag funnit:

Förlorade barn Han har wunnit.

Halleluja! ;,:

Nu målet för lifwet jag wunnit.

Denne sang viser, hvordan et enkelt vers har inspireret Rosenius til at digte en sang, hvor det ene vers' tema bliver udbygget med både Gud som skaberen, Jesus som forsoneren og frelseren og det evige fællesskab med den treenige Gud i himmelen.

14. *Pietisten* nr. 12 1848. Rosenius publicerede under overskriften *Den ljuftwa tanken* sangen *Tänk när en gång den dimma är förswunnen* med 12 vers. Wilhelm Andreas Wexels (1797-1866) digtede sangen i 1841 og skrev den første gang i sin søsters poesibog. Sangen var sikkert ment som en trøst til søsteren, der var enke efter en præst. Den blev i 1845 trykt i *Religiøse Digte*. Den blev optaget i M.B. Landstads Kirkesalmebok med otte vers. Både i Norsk Salmebog 2013 og Den Danske Salmebog 2002 har sangen syv vers. Rosenius oversatte de oprindelige otte norske vers til svensk, digtede yderligere fire vers og publicerede alle 12 vers i *Pietisten*, men nævnte intet om sangens norske oprindelse. Det er nok årsagen til, at sangen i roseniansk tradition er blevet opfattet som digtet af Rosenius. Alle 12 vers kom med som nr. 11 i *Ahnfeldts* første sanghefte trykt i 1850 under overskriften *Den ljuva tanken*, Upp.7,9.17. Sangens tema er at udfolde saligheden hos Gud. Den skildrer, hvor saligt det bliver den dag, hvor Gud og Lammet for evigt er solen, hvor troen slipper for at kæmpe med tvivlen, hvor alle dette livs gåder er løst, når Guds folk klart skal se ham, som man troede på, når man skal møde den trofaste frelser. Dernæst udfoldes, hvordan det bliver at leve uden synd og uden frygt for at gøre noget forkert, men i stedet blandt engle skal prise Guds Lam og tale med andre om det sande liv. Dette er hvad der venter dem, der har fundet livet i Kristus. Sangen skildrer, hvordan Guds folk skal stå med sejrspalmer foran Lammet, og hvor Gud skal tørre tårerne

af deres øjne. Sangen slutter med bøn til Jesus om, at han vil vække tanken om saligheden i enhver, når livsvejen synes tung, og at det må dæmpe smerten og kalde glæden frem.

Ligesom Wexels' originale sang fremtræder som en harmonisk hel sang, så har Rosenius digtet de yderligere fire vers helt i Wexels stil og ånd, så også Rosenius' oversættelse og udvidelse fremtræder som en harmonisk hel sang.

15. *Pietisten* nr. 1 1849. Rosenius publicerede under overskriften *Guds barn i mörker och i ljus + Es 50,10* sangen *I en djup, oändlig skog* med 28 vers. Allerede som barn vandrede Rosenius ofte alene en længere tur i Norrlands skove, hvor han tænkte på Gud som den almægtige skaber (Moberg & Sandell 1868, 2-3). Måske disse barndomsminder ligger bag, at Rosenius i denne sang inddrog flere naturbilleder i skildringen af både den kristnes kamp mod den iboende synd, egne svigt, Guds tugt, faderomsorg og den uforanderlige nåde i Kristus. Alle 28 vers kom som nr. 7 med i Ahnfeldts første sanghefte i 1850 under overskriften *Guds barn i mörker och i ljus + Ef 1,5-6*.

16. *Pietisten* nr. 4 1849. Rosenius publicerede under overskriften *Hvad skedde uti Christi död?* sin sang, *Som Pharao med all sin här* med fem vers. Intet tyder på, at Rosenius til denne sang har haft et herrnhutisk, pietistisk eller andet forlæg, som han næsten altid havde til sine sange, men at han her selv er forfatter til hver eneste linje. Samtidig er det den af Rosenius' sange, hvor Jesu stedfortrædende frelsergerning og død som et soningsoffer kommer klarest frem. Under overskriften *Den stora hemligheten* kom alle sangens fem vers udvidet med et ekstra vers med i Ahnfeldts første sanghefte i 1850 som nr. 15. Også i denne sang sættes temaet for sangen med ordene i første vers:

Som Pharao med all sin här
I Röda hafwet dränktes;
Så all den synd i werlden är,
– Ack, hör och lär! –
I Jesu blod nedsänktes.

Rosenius uddyber sangens tema i det tredje vers med ordene:

Nu är det skedt – och werlden står
Från all sin synd otalig
Så frälst, att blott med tron hon går
Till Lamsens sår,
Är hon på stunden salig.

I sangens første del udfolder Rosenius Jesu stedfortrædende forsonergerning, hvor Jesus efter offermodellen udgyder sit blod og dermed "drukner" synden, og verden står så frelst i Guds øjne, at enhver, der i tro vender sig til Jesus, øjeblikkelig bliver salig. Rosenius lader så forsoningsbudskabet fra sangens første del lyde, så læserne af sangens sidste del må tilegne sig forsoningsbudskabet til personlig frelsesvished, selv om de stadig mærker og erfarer, hvordan synden raser i dem.

17. *Pietisten* nr. 7 1849. Rosenius publicerede under overskriften "*Jag will sjunga minom vän*" sangen *Gud ske lov, min vän han blivit* med syv vers.

Marianne Nunn (1778-1847) var en ugift engelsk kvinde, som foretrak at leve uden kontakt med mange forskellige mennesker. I hjemmets ensomhed skrev hun om den ven, hvis kærlighed overgår alt andet. Hun skrev åndelige sange både for børn og voksne. Flere af sine åndelige sange blandt andet denne "One there is above all others; o how He loves!" blev trykt i *Psalms and Hymns*, som hun i 1817 udgav sammen med sin bror, der var sognepræst i The Anglican Church i England (Lövgren 1964, 464). Rosenius fandt sangen i *Psalms and Hymns* og udgav den i en fri forsvenskning i *Pietisten*. Under overskriften *Den bästa vännen* kom sangen *Gud ske lov, min vän han blivit* med alle syv vers som nr. 3 med i Ahnfeldts første sanghefte i 1850.

Sangen indledes med lovprisning af ham, der er blevet min bedste ven. Derefter gives en beskrivelse af den bedste ven. Han har af kærlighed til mig givet sit liv for mig, han har reddet mig fra døden, og han er blevet en af min slægt. Rosenius fremstiller Jesu død som et sonoffer efter offermodellen. Min bedste ven taler fortroligt med mig, følger mig overalt, hvor han både hjælper og trøster mig. Han tilgiver mine synder og trøster mig, når jeg græder. Han er min ven, også når han skjuler sig. Denne ven kan jeg kaste alle mine bekymringer på. Sangens konklusion er, at det er det evige liv at kende Gud som sin ven.

18. *Pietisten* nr. 7 1850. Rosenius publicerede under overskriften *Allt är wäl* sangen *Jag har fått bud – min tid, mitt prof är slut* med fem vers + sangen *Pris, pris, lof, pris, o Jesu, ewigt pris!* med syv vers + stof til læsning mellem de to sange. Læseafsnittet var også på vers. Begge sange og læseafsnittet kom som nr. 30 med i Ahnfeldts tredje sanghefte fra 1853 under overskriften *Allt är väl*. Forbilledet for de to sange er den engelske sang "All's well", der begynder "What's this that steals, that steals upon my frame? Is it death?" (Selander 1973, 51-56).

Den første sang er formet som et glædesudbrud, hvor forfatteren jubler over at være blevet fri fra sine åndelige kampe. Han er nu fri fra synd og alt, hvad der har tynget ham. Det er han, fordi alt hvad

han har kæmpet med, har Jesus taget på sig. Derfor er alt i orden. Det betyder, at der virkelig er grund til at glæde og fryde sig. Den glæde sættes der forskellige ord på.

Derefter følger læseafsnittet på vers på mere end to sider. Her skildres, hvordan det gik op for forfatteren, at alt syntes i orden for alle andre, men ikke for ham selv. Han så sin synd og kæmpede med spørgsmålet, om han kunne få Guds nåde. Da stod et klart for ham: Han måtte præstere en virkelig omvendelse og begyndte kampen mod sine synder. Jo mere han prøvede at opfylde lovens bud, jo mere gik det op for ham, at loven ikke giver liv. Men i denne kamp kom det til at stå klart for ham, at alt, hvad loven krævede, havde Jesus opfyldt også for ham på den store forsoningsdag. Nu så han, at han blev frelst af nåde alene. Da kunne han istemme: "Alt er i orden."

Dermed følger den anden sang, der ligesom den første er en lovsang, men hvor temaet nu er lov og evangelium. En tak for, at loven har vist forfatteren hans store syndighed, og tillige en tak for, at Jesus virkelig er synderes frelser. Alt er i orden, når man har fået del i alt, hvad Jesus har udført til synderes frelse.

De to sange samt læsestykket på vers er en eminent fremstilling af lov og evangelium, hvor centrum er Jesu død som et soningsoffer på den store forsoningsdag efter offermodellen. Det hele munder ud i en lovsang på baggrund af forsoningen.

19. *Pietisten* nr. 1 1851. Rosenius publicerede under overskriften *Guds folks utsigter* sangen *Med Gud och Hans wänskap* med 10 vers. Alle vers kom som nr. 18 med i Ahnfeldts andet sanghefte fra 1851. Sangen regnes for Rosenius' mest udbredte sang globalt set. Rosenius er nok både med hensyn til form og indhold inspireret af den tyske sang *O selige Stunden, die Jesus uns schenkt*. Den sang indgår i *Sammlung geistlicher Lieder zum Gebrauch für gläubigen Kinder Gottes, zusammengetragen von verschiedenen verfassern*, Ludwigsburg 1821. Den er formentlig af herrnhutisk oprindelse (Lövgren 1937, 349; Lövgren 1964, 9.573).

Denne sang er det kristne fællesskabs hymne, hvor Jesu død som et soningsoffer efter offermodellen er det altdominerende centrum i det kristne fællesskab. I sangen skildrer Rosenius, hvordan Satan vil prøve at anklage og friste en kristen til frafald i mismod over sin synd og uværdighed over for Gud. Da er det altafgørende for en kristen at have fokus rettet mod Jesu fuldbårte frelsergerning. I fællesskab med Jesus er en kristen altid sejrvinderen og er ren og retfærdig i Guds øjne på forsoningens grund.

20. *Pietisten* nr. 5 1851. Rosenius publicerede under overskriften *Jag har en vän* sangen *Jag har en vän, så huld, så mild, så tålig* med syv vers. Af *Pilgrims-Sånger* (Palmqwist 1859) fremgår, at Gustaf Palmquist (1812-1867) er forfatteren, og at Rosenius efterfølgende har bearbejdet sangen (Lövgren 1964, 517). Alle sangens syv vers kom som nr. 27 med i Ahnfeldts tredje sanghefte fra 1853.

Sangen er formet som forfatterens personlige bekendelse og begynder med at betegne Jesus som den bedste ven. Han er blevet min broder, som elsker mere inderligt end en moder kan elske sit barn. Han har forløst mig fra forbandelse, synd og død. Det har han gjort ved at knuse slangens det vil sige Djævelens hoved. Dernæst skildrer forfatteren, hvordan han af bitter erfaring i sit eget liv kender følgerne af Adams syndefald. Men det skyldbrev, som forfatteren klart erkender som sit personlige ansvar, har Jesus taget med sig op på korset og indfriet stedfortrædende. Derfor er forfatteren frikøbt. Han kan ikke rammes af nogen dom, fordi hans forløser er Herren Kristus, der nu sidder ved faderens højre hånd som forfatterens personlige retfærdighed. På den baggrund er der grund til at udtrykke et halleluja og i sin sang lovprise og ære Jesus Kristus, indtil man i himlen fuldtonende skal lovprise ham.

I denne sang fremstiller Rosenius Jesu død som et soningsoffer efter offermodellen, men han inddrager også genløsningsmodellen, hvor mennesket er blevet frikøbt fra alle fordærvmagter, og hvor Djævelen er blevet besejret efter kamp-sejr-modellen.

21. *Pietisten* nr. 10 1851. Rosenius publicerede under overskriften "*Herren vår rättfärdighet*" sin sang *Lof, pris och tack – jag wet ej mer* med 10 vers. Ni af sangens 10 vers kom med ordene *Nu lov och pris! Jag vet ej mer* med som nr. 26 i Ahnfeldts tredje sanghefte fra 1853 under overskriften *Herren vår rättfärdighet*.

I det første vers sættes hele sangens tema, som uddybes i et senere vers:

Lof, pris och tack – jag wet ej mer,
Som återstår – så allt är färdigt!
Hwad helst hos mig jag känner, ser,
Är Lammet dock den äran wärdigt,
Att det för mig fullkomnat allt
Och gäller ewigt tusenfallt
Mer än allt!

De såren ropa hwarje stund
De ropa om den wunna striden,
De ropa: Nåd, pardon, miskund
För alla Adams barn i tiden!
Så står Du, Jesu, ock för mig
Hos Gud "en Prest ewinnerlig"
– Ock för mig!

Rosenius fastslår, at Jesus som lammet, der ofrede sig på korset med store smerter i sine sår, stedfortrædende ydede soning for alle menneskers synder, så han fuldt ud tilstrækkeligt har gjort alt, hvad der er nødvendigt, for at et syndigt menneske kan blive frelst. Rosenius fremstiller her Jesu død som et soningsoffer efter offermodellen. I denne sangs enkelte vers forkynnder Rosenius, hvad Jesus har gjort for at frelse syndige mennesker, der er mærket og præget af syndefaldet og har erkendt synden i sit eget liv. Selv når mennesket stærkest føler sin synd og ringhed over for Gud, har det i troen på Kristus en fuld retfærdighed. Rosenius udfolder, at også når mennesket føler sig skrøbelig, kold og svag, har det en talsmand hos Gud, som fremstiller det svage og syndige som helt dækket af Kristi fortjeneste. Rosenius konkluderer, at det bedste menneske har utallige synder og fortjener i sig selv at blive forkastet af Gud. Men iført Kristi retfærdighed er virkeligheden, at synderen i enhver henseende er fuldkommen i Guds øjne.

22. *Pietisten* nr. 1 1852. Rosenius publicerede under overskriften *För det nya året sangen O, store Öfwerherde, till Dig vår lofsång går* med 11 vers. Det er en lovsang til Jesus, der som offerlammet efter offermodellen ofrede sig selv som et soningsoffer og nu lever som sejrherren over Djævelen og døden efter kamp-sejr-modellen. I tro og tillid til Jesus har Guds børn levet trygt i det forgangne år, og i tillid til Jesu ord og løfte om at være hos sine børn alle dage indtil verdens ende går de trygt det nye år i møde. Sangen kom ikke med i Ahnfeldts sanghefter og er derfor ikke blevet meget udbredt. Dog er fem af sangens vers kommet med i BV's sangbog *Lova Herren* fra 1988. Derimod er sangens 11. og sidste vers – *För hedningarnas skara, O Gud, wi bedja Dig, Ditt Evangelium åt dem förinna!* – blevet en selvstændig missionssang kendt i mange kredse. Sangen er en stærk bøn til Gud om, at han vil formidle sit frelsende evangelium til verdens mange hedninger. Sangen er også en bøn for de mange, der står i evangeliets tjeneste blandt forskellige folkeslag. Endelig slutter sangen med en bøn om, at missionsindsatsen må medføre, at en stor skare engang skal mødes hos Jesus.

23. *Pietisten* nr. 5 1852. Rosenius publicerede under overskriften "*Jag är en pilgrim*" sangen *Jag är främling, jag är en pilgrim* med syv vers. I en fodnote skrev han: "Efter ett Engelskt original". Denne sangs første forfatter var den amerikanske præstefrue Mary Stanley Bunce Dana-Shindler, født Palmer (1810-1883). Hun var født og opvokset i South Carolina i et presbyteriansk hjem og giftede sig i 1835 med Charles Dana fra New York. Han døde imidlertid i 1839. Hun blev i disse år ret kendt og udgav under navnet Mary Stanley Bunce Dana to digtsamlinger *Southern Harp* i 1840 og *Northern Harp* i 1841. I den sidste stod pilgrimssangen *I'm a pilgrim and I'm a stranger* med tre vers, som er versene 1, 4 og 5 i nr. 567 i *Den Danske Salmebog* fra 2002. Sangen blev i den engelsktalende verden kendt gennem sangevangelisten Ira D. Sankey (1840-1908). Hendes sang blev i 1852 oversat til svensk af pædagogen og forfatteren Catharina Elisabeth (Betty) Ehrenborg-Posse født Ehrenborg (1818-1880). Da Rosenius publicerede sangen i *Pietisten*, havde han ændret i et af de oversatte vers samt digtet fire nye vers, heraf et om nadveren, som desværre aldrig er kommet med i de danske salmebøger, hvorved salmen er blevet mindre sakramental end i Rosenius' version. I det nummer af *Pietisten*, hvor Rosenius publicerede *Jag är främling, jeg är en pilgrim*, havde han samtidig en artikel med temaet *Om Påskalammets ätande*, som han indledte med ordene: "Påskalammet skulle ätas. Nya Testamentet talar mycket om både det andeliga och det Sacramenterliga ätandet af Christus".

Mary Dana-Shindlers originale tekst var et godt eksempel på den amerikanske, individuelt baserede vækkelseskristendom med en meget svag skabelsesteologi. Med Rosenius' nye vers fik salmen mere bibelsk substans, fordi han inddrog forsoningen, nadveren og bønner om Guds ledelse. Alle salmens syv vers kom som nr. 31 med i *Ahnfelts* tredje sanghefte, der blev udgivet i 1853.

Sangen bærer lidt præg af den såkaldte "pilgrimstone", hvor denne verden ses som en jammerdal, man skal igennem, inden man når den himmelske salighed. Den tone slås an i sangens første vers:

Jag är främling, jag är en pilgrim;
Blott en afton, blott en afton bor jag här.
Gör mig ej hinder, ty jag will följa
Guds folk till strids genom ök'n och bölja;
Jag är främling, jag är en pilgrim;
Blott en afton :,: bor jag här.

De næste vers er inspireret af israelitternes udfrielse af trældommen i Egypten, som Rosenius samtidig brugte til at omtale forsoningen og nadveren. I de sidste vers møder vi "pilgrimstenen", som Rosenius imidlertid knyttede sammen med bønner om Guds ledelse.

24. *Pietisten* nr. 3 1854. Rosenius publicerede under overskriften *Mitt enda oundgängliga* sangen *En "Vän framför andra", min Frälsare huld* med 13 vers.

Bernhard Wadström har om denne sang noteret: "Okänd, till en del av Rosenius" (Lövgren 1964, 573). Sangen kom som nr. 50 med overskriften *En vän framför andra* med alle 13 vers med i Ahnfeldts femte sanghefte udgivet i 1859.

I sangen skildrede Rosenius Jesus som sin bedste ven, som har betalt hans skyld og til stadighed helbreder, tilgiver og viser tålmodighed over for ham. Derfor blev Jesus stadig mere uundværlig for ham, og han kunne ikke leve uden hans venskab.

I sangen er der flere pietistiske træk. Først fandt han sin bedste ven, søgte han ro i nyttesløse ting i verden. Men disse jordiske glæder forsvandt, da han lærte sin ven at kende som sin salighedsskat. Han kan konstatere, at når de jordiske ting nu er erstattet af glæden ved hans nye ven, må han nok kalde forandringen en "ny fødsel".

Rosenius beskrev, hvordan han var blevet vakt af sin åndelige søvn og var kommet i nød for sin synd, men så var han blevet både udmattet og død af sine forbedringsforsøg. I den situation fandt han liv og trøst i Kristus, og hans nye ven fyldte hans hjerte og gav ham et liv i nåde og tilgivelse. Samtidig er der en pietistisk tone med understregning af at holde sig adskilt fra den uomvendte verden og dens verdslige liv. Sangen har en svag skabelsesteologi, og forsoningen står ikke markant, ligesom der ikke lyder nogen opfordring til troskab i kald og stand.

25. *Pietisten* nr. 12 1854. Rosenius publicerede under overskriften *Våga dig* sangen *Våga dig, Dristelig* med otte vers. Inspirationen var den danske sognepræst Hans Agerbæk (1798-1869), som var præstesøn. Han havde allerede i sin ungdom lagt afstand til rationalismen og var i sin studietid kommet i nær forbindelse med Grundtvig (1783-1872). Han blev tidligt præget af bibelbrug og fortrolighed med Bibelen, som medførte, at han fik et positivt forhold til de fremvoksende gudelige forsamlinger. Mens Agerbæk var sognepræst i Øster Hæsinge på Fyn, skrev han i 1848 salmen *Uforsagt, vær på vagt! Jesus haver det alt fuldbragt* (Den Danske Salmebog nr. 275). Salmen er skrevet som en fødselsdagsgave til hans hustru Marie. Ifølge hans egne oplysninger i et brev skrev han salmen til sin hustru, fordi hun elskede melodien, men savnede ord til melodien. Agerbæk ville med denne salme både trøste og styrke sin hustru, som i høj grad var lidende på legemet og anfægtet på sjælen. Allerede i oktober 1850 var Agerbæks salme blevet sunget i Roskilde Præstekonvent, og i 1852 var den i brug, dels i *Udvalgte Psalmer til christelig Skolebrug*, udgivet af N. Outzen, dels i P.

Rørdams 1852-tillæg til sine egne Mern-Festsalmer (Kjærgaard 2003, 284-285; Lövgren 1964, 6). Rosenius oversatte og publicerede sangen i *Pietisten* med otte vers, dels de seks fra Agerbeks salme og dels to nye digtet af Rosenius. Salmen – på dansk: *Vov kun dig dristelig, tro, hvad Jesus har gjort for dig!* – kom som nr. 42 med i *Ahnfelts* fjerde sanghefte, der blev trykt i 1855. Da havde Rosenius forøget sangen med yderligere to vers, så den var på 10 vers.

Sangen, der er formet som en tiltale til det enkelte menneske, er en stærk forkyndelse af, at Jesus har gjort alt, for at et menneske kan blive frelst. Han har opfyldt Guds evige frelsesplan. Det har han gjort ved at knuse slangen, det vil sige Djævelen. Han har opfyldt loven med alle dens krav, som intet menneske kan opfylde. I ethvert menneske bor der ondskab, der kan tynde et menneske. Men sangens budskab er, at det menneske, der tynges af sine synder, skal vove at regne Jesu frelsergerning for større end syndens byrde. Sangen er i ordvalg om Jesu frelsergerning formuleret for at fremkalde tro og tillid til Jesus hos det menneske, der kæmper med sine synder. Sidste del af sangen er skrevet i brudebilledet, hvor Jesus vil komme og hente sin brud til herligheden hjemme hos sig. Også i denne sang har Rosenius fremstillet Jesu død som et soningsoffer.

Sammenfatning: De 25 sange af Rosenius, som han selv publicerede i *Pietisten*, kan naturligt deles i to grupper. De ni af sangene har Rosenius helt igennem digtet selv. Til de øvrige 16 sange har Rosenius haft en inspirationskilde, hvor han typisk har oversat og bearbejdet et eller flere vers, og så har han digtet yderligere et eller flere nye vers. Til *Barnesangen* eller *Guds barn jag är!* er Rosenius' inspirationskilde et enkelt vers af den finske præst, professor og digter Lars Jakob Stenbäck, som blev sangens første vers. Rosenius har digtet fire nye vers, så sangen blev på fem vers. Andre sange er inspireret af en reformert engelsk eller amerikansk vækkelsessang, eller en pietistisk eller herrnhutisk sang fra Skandinavien eller Tyskland, som han så oversatte og bearbejdede, og som regel digtede flere vers til. Angående indholdet af de to grupper sange af Rosenius, gælder det, at i de ni sange, som Rosenius helt igennem selv har digtet, har forsoningen en meget central plads. Man kan formulere det sådan, at indholdet i Rosenius' ni egne sange på mange måder svarer til indholdet i de artikler, hvor forsoningen er i centrum, som jeg tidligere har beskrevet.

I de sange, hvor originalen er fra en pietistisk, herrnhutisk eller reformert tradition, som Rosenius har bearbejdet, står forsoningen sjældent så profileret som i Rosenius' egne sange, mens andre dele af den kristne tro for eksempel det kristne fællesskab, den kristne livsførelse eller en længsel efter himmelen bliver sangens dominerende tema. Man kan sammenligne disse sange med de artikler, jeg

tidligere kaldte andre opbyggelige artikler, hvor forsoningen ikke var i centrum, men hvor artiklens fokus var andre dele af den kristne tro.

Mens Rosenius i sine opbyggelige artikler i *Pietisten* inddrog Luther i næsten hver eneste artikel og undertiden flere gange, så er Luther og markante lutherske salmer fraværende som inspirationskilder i Rosenius sange. I Ahnfeldts sangbog *Andliga Sånger* er Luther også fraværende. Med sine sange ville Rosenius især nå den anfægtede og føre vedkommende til frelsesvished ved at pege på Jesu stedfortrædende frelsergerning. I nogle sange taler Rosenius advarende til den selvsikre og hyklere. Endelig har Rosenius skrevet flere sange om det kristne håb, hvori han skildrer himlens herlighed.

Jeg finder, at man grundlæggende møder samme teologi og forkyndelse i Rosenius' sange som i hans forskellige artikler i *Pietisten*. Grundtonen er faldet i Adam og oprejsningen i Kristus, men ud fra dette centrum fremholder han også i sine sange ligesom i sine artikler mange dele af den kristne tro såsom sakramenterne, helliggørelsen og Jesu genkomst og det evige liv.

Konklusion

Rosenius var overbevist om de katastrofale følger af syndefaldet. Det er en væsentlig forudsætning for at kunne give en rigtig fremstilling af Rosenius' forståelse af og undervisning om forsoningen. Det var Guds plan og vilje, at mennesket skulle leve i et evigt og harmonisk fællesskab med sin Gud og skaber. Adam og Eva havde fra begyndelsen en fri vilje. Derfor blev de stillet på prøve, hvor liv eller død afhang af deres lydighed eller ulydighed. Da Gud satte mennesket på prøve, indtraf katastrofen, idet mennesket lyttede til Guds modstander Djævelen i stedet for at følge det, som Gud havde sagt. Man kan ikke afsætte Gud, uden at det får følger. At bryde forbindelsen med ham er den største katastrofe. Syndefaldet fik store og alvorlige følger. Det udfoldede Rosenius blandt andet i *Pietisten* nr. 4-8 i 1851. Den første virkning af syndefaldet var, at den oprindelige uskyld ikke længere var til stede. Samtidig kom den onde samvittighed, som er syndens faste følgesvend. Mennesket elsker ikke længere Gud. Det har ikke sin lyst i at gøre Guds vilje. "Der er ingen, der søger Gud" (Rom 3,11). Mennesket søger ikke Guds ære, men sin egen. Syndefaldet er årsag til al den ulykke, jammer og nød, al den synd og forbandelse, alle de bedrøvelser og smerter, som menneskeslægten lever under på jorden. Med synden kom døden. Først den åndelige død, den kom øjeblikkelig. Fra det øjeblik, faldet var sket, var menneskene "døde i deres overtrædelser og synder" (Ef 2,1). Den legemlige død kommer for ethvert menneske til sin tid. Den er en følge af frafaldet fra Gud. Først når alt er genoprettet, hedder det, at "Døden skal ikke være mere" (Åb 21,4). Den evige død, som følger

efter den legemlige død for de mennesker, der ikke bliver frelst, er også en følge af faldet. Den kaldes i Bibelen "den anden død" (Åb 21,8). Om syndefaldets følger for menneskeslægten taler Paulus i Romerbrevet: "Synden kom ind i verden ved ét menneske, og ved synden døden, og sådan kom døden til alle mennesker, fordi alle syndede" (Rom 5,12).

Ligesom de gamle lærere i Guds rige talte Rosenius om arvesynd. "Se, jeg er født i misgerning" (Sl 51,7). Jesus siger: "Hvad der er født af kødet, er kød" (Joh 3,6). Med ordet "kød" menes ikke bare legemet, men hele mennesket med ånd, sjæl og legeme. Især tænkes der på vor medfødte onde, gudfjendske natur. "Kødets attrå er jo fjendskab imod Gud" (Rom 8,7). "Kunne der komme en ren af en uren? Nej, end ikke én!" (Job 14,4). Vi fødes, som de Adams børn vi er, med arvesynd. Og med arvesynd følger arveskyld. Paulus sammenfatter situationen med ordene: "Af den enes fald fulgte fordømmelse for alle mennesker" (Rom 5,18). For vore synders skyld er vi under den hellige og retfærdige Guds vrede (Rom 1,18). Arvesynden fordømmer. Den vækker Guds vrede. Og Paulus siger et andet sted: "Af natur var vi vredens børn" (Ef 2,3). Det er på denne baggrund, at Rosenius i mange artikler og sange udfoldede Guds store frelsesplan, hvor centrum er Jesu stedfortrædende forsonergerning.

Nøgleordet i flere af Rosenius' artikler er, at Jesus har et *försoningsembete*. Dette embede har Jesus opfyldt fuldkomment ved at ofre sig selv og derved opfyldte loven stedfortrædende for alle mennesker. Gud havde nemlig lagt samtlige menneskers synder på Jesus, som stedfortrædende betalte straffen for alle menneskers synder og dermed sonede Guds vrede, så Gud gennem Kristus forligte verden med sig selv. Derfor havde Djævelen intet krav på det fortabte menneske, som derved blev løskøbt eller frikøbt fra Djævelen. Ved Jesu død på korset så det i første omgang ud som en sejr for Djævelen. Men da Jesus opstod påskemorgen, sejrede han over Djævelen, idet livet derved vandt over døden. Ved at Jesus opfyldte loven, sonede synden og Guds vrede, frikøbte de fangne mennesker fra Djævelens magt og stod sejrrig op af graven påskemorgen, drog Rosenius følgende konklusion: Fordi Jesus i enhver henseende havde fuldført den frelsesplan, som han i det guddommelige frelsesråd havde påtaget sig, før verden blev skabt, så ser Gud nu alle mennesker i Kristus fuldkomment forsonede, retfærdiggjorte og hellige, ja så yndige, som da Gud i begyndelsen så på alt det, han havde gjort, og det var godt. Den korte version er, at Jesus som vores stedfortræder har genoprettet alt 100 %, så når Gud ser verden gennem Kristus, da er alting lige så fuldkomment og perfekt, som det udgik fra hans skaberhånd før syndefaldet. Om man vil kalde dette verdensretfærdiggørelse eller ej er vel en smagsag, og måske også et spørgsmål om, hvordan man definerer verdensretfærdiggørelse. For Rosenius er det i hvert fald krystalklart, at kun det menneske får frelsende gavn og glæde af Jesu store

stedfortrædergerning, som tager imod og siger tak for den gave, der rækkes i evangeliet. For Rosenius er Jesus offerlammet, hvis blod udgydes for alle mennesker. Alle lovens krav er opfyldt og regningen for alle menneskers synder, overtrædelser og forkerte gerninger er betalt. Alle mennesker er også købt fri. Djævelen er definitivt besejret og overvundet. Gud er forliget eller forsonet og hans vrede er stillet.

I det jeg kalder andre eksempler på opbyggelige artikler, koncentrerer Rosenius sig om det tema han har valgt. Er det omvendelse eller helliggørelse, så har det pågældende emne hans fokus, men også i sadanne artikler er Jesus som synderes frelser en mere eller mindre udtalt forudsætning for hele artiklen.

I sin gennemgang af de tre undersøgte afsnit i Romerbrevet, hvor forsoningen står i centrum, siger Rosenius ikke overraskende principielt det samme som i sine tre opbyggelige artikler om forsoningen. Dog bemærker man, at han i sin fortløbende gennemgang af Romerbrevet er sig den eksegetiske udfordring bevidst. Han lægger vægt på, at læserne hele tiden får hjælp til at bevare overblikket over de enkelte tekstafsnit, og så gør Rosenius meget ud af at forklare ud fra den græske grundtekst, hvordan læseren bedst forstår et centralt ords betydning. Endelig giver Rosenius med mellemrum et resumé af sin fremstilling. Det betyder, at man ved at læse Rosenius' udlægning af forsoningsafsnittene i hans kommentar til Romerbrevet får flere nuancer i hans forståelse af begrebet forsoning og faktisk også et bedre overblik, end hvis man alene læser hans artikler om forsoningen i *Pietisten* 1842-1859.

Ligesom Rosenius i de tidligere analyserede almindelige opbyggelige artikler lagde vægt på at behandle artiklens emne ud fra Bibelen uden at inddrage en række sideemner, havde Rosenius på tilsvarende måde et klart fokus på de enkelte formaningsafsnit i sin fortløbende kommentar til Romerbrevet. Man fornemmer, at han var stærkt optaget af at udlægge den konkrete tekst, og jeg har ikke fundet, at han nogle gange faldt for fristelsen til at indlæse egne opfattelser i en konkret tekst.

Det er karakteristisk for Rosenius' prædikener, at han er meget tro mod tekstens budskab. Han har ikke nogle kæpheste, han ønsker at få formidlet gennem en bestemt tekst. Man er aldrig i tvivl om, at hans hjerteanliggende er at forkynde Jesus Kristus som synderes frelser, men samtidig fornemmer man, at han altid er optaget af at lytte til den konkrete prædiketeksts hovedanliggende og at få netop den teksts budskab formidlet bedst muligt. Af de seks undersøgte prædikener er Rosenius' påskeprædiken den eneste, som indeholder et meget langt afsnit, hvor han udfolder sin forståelse af Jesu forsonende stedfortrædergerning. Men af de seks undersøgte prædikener vil en påskeprædiken også være det naturligste sted at udfolde sin forståelse af forsoningen.

I sin artikel *Werlden i Jesu rättärdig är worden* betoner Rosenius, at ret forstået udsiger sætningen en dyb bibelsk sandhed om Jesu store frelsergerning. Samtidig understreger Rosenius, at selve sætningen ikke står i Bibelen, og at den også kan misforstås og er blevet misforstået, som om alt vedrørende frelsen er i orden uden omvendelse og tro på Jesus Kristus. Derfor tilråder Rosenius, at man kun bruger sætningen *Werlden i Jesu rättärdig är worden*, når man samtidig forklarer sætningens indhold, så den ikke bliver misforstået.

De 25 sange af Rosenius, som han selv publicerede i *Pietisten*, kan naturligt deles i to grupper. De ni af sangene har Rosenius selv digtet. Til de øvrige 16 sange har Rosenius haft en inspirationskilde, der typisk har været en reformert vækkelsessang eller en pietistisk eller herrnhutisk sang, som han så oversatte og bearbejdede, og som regel digtede flere vers til. Hvad indholdet angår gælder det, at i de ni sange, som Rosenius selv har digtet, har forsoningen en meget central plads. Man kan sige, at indholdet i Rosenius' ni egne sange svarer til indholdet i de artikler, hvor forsoningen er i centrum.

I de sange, hvor originalen er fra en pietistisk, herrnhutisk eller reformert tradition, som Rosenius har bearbejdet, står forsoningen sjældent så profileret som i Rosenius' egne sange, mens andre dele af den kristne tro for eksempel det kristne fællesskab, den kristne livsførelse eller en længsel efter himmelen bliver sangens dominerende tema.

Mens Rosenius i sine opbyggelige artikler i *Pietisten* inddrog Luther i næsten hver eneste artikel, er Luther og markante lutherske salmer fraværende som inspirationskilder i Rosenius sange. I Ahnfeldts sangbog *Andliga Sånger* er Luther også fraværende. Grundlæggende møder man samme teologi og forkyndelse i Rosenius' sange som i hans forskellige artikler i *Pietisten*. Grundtonen er faldet i Adam og oprejsningen i Kristus, men ud fra dette centrum fremholder han også både i sine sange og i sine artikler mange dele af den kristne tro såsom sakramenterne, helliggørelsen og Jesu genkomst og det evige liv.

Litteraturliste

- Blauenfeldt, Louis 1912. *Den Indre Missions Historie*. København: Kirkelig Forening for Den Indre Mission i Danmark.
- Bolander, N. 1954. *Samfund och sångbok*. Stockholm: Diakonistyrelsen. .
- Kjærgaard, Jørgen. 2003. *Salmehåndbog II*. København: Det Kgl. Vajsenhus' Forlag.
- Kofod-Svendsen, Flemming. 2018. "Ahnfeldts Sangbog". I *Hymnologi* 47. årgang (3-4): 99-149.
- Kofod-Svendsen, Flemming. 2021. "Den globale Rosenius". I *Kretsen kring Rosenius*, red. Daniel Lindmark. Skellefteå: Artos, 229-272.

- Lodin, Sven. 1956. *C.O. Rosenius hans liv och gärning*. Stockholm: EFS förlaget.
- Lövgren, Oscar. 1937. *Våra Psalm- och Sångdiktare II*. Stockholm: Svenska Missionsförbundets Förlag.
- Lövgren, Oscar. 1964. *Psalm- och Sånglexikon*. Stockholm: Gummessons Bokförlag.
- Moberg, Amy & Lina Sandell. 1868. Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet, hans wänner tillegnad. Stockholm: Trykt hos A.L. Norman.
- Newman, Ernst. 1931. *"Hedbergianismen" i Sverige*. Helsingfors: Åbo Akademi.
- Nordlander, Agne. 1982. *Korsets mysterium*. Stockholm: EFS förlaget.
- Nordlander, Agne. 2016. "Rosenius – Luthertolkaren". I *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare*, redigeret af LarsOlov Eriksson & Torbjörn Larspers, 65-80. Skellefteå: Artos & Norma Bokförlag.
- Palmqwist, G. & P. Palmqwist. 1859. *Pilgrims-Sånger*, samlade och utgifne G. & P. Palmqwist. Stockholm: Utgifwarnes förlag.
- Rosenius, Carl Olof. 1842-1868. *Pietisten*.
- Rosenius, Carl Olof. 1880. *Pietisten. Predikningar, strödda uppsatser m.m.*
- Selander, S. 1973. *"Den nya sången"*. Lund: Gleerup.